

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXIII

1936

ŠTEVILKA 6-7

O FRANCOSKEM VELEMESTNEM ČASOPISJU

Gutenberg, ki je s svojo iznajdbo udaril tehnične temelje modernemu tiskarstvu, bi se gotovo na vso moč začudil, ako bi se vrnil na mater zemljo. Videl bi namreč, kako se je po stoletnem razvoju njegova skromna, škripajoča in polževo počasna tiskarska preša prelevila v ogromno, večnadstropno rotacijo, ki med kovinskimi harmonijami vrtečih se valjev kot novodobni Vezuv bruha iz sebe lepo zganjene in za pošiljatev gotove časopise ter se ne umiri, dokler ni odtisnila — vsaj v tiskarnah največjih listov — enega ali celo dveh milijonov izvodov. Tudi izumiteljem parnega stroja, ladijskega vijaka, telegrafa, telefona in radija se gotovo še sanjalo ni, do kakšnih neslutelih, nebotičnih višin se bo zagnala organizacija modernega časopisja, črpaje moči in zaletе ravno iz teh pridobitev osemnajstega, devetnajstega in dvajsetega stoletja.

Od skromnih začetkov tam nekje na prelomu srednjega veka in renesanse, ko so se vesti širile po svetu na rokopisnih »listih«, pa do danes je časopisje raslo kot čudežna tvorevina evropske kulture, poganjalo svoje odrastke na vse strani, se krepilo in dozorevalo, dokler ni zavladało nad umom in srcem sveta. Postalo je sedma svetovna velesila. Najgrandioznejšo ponazoritev o važnosti in skoro brezmejni oblasti časopisja nad duhom in čustvovanjem ljudstva nam nudi — ako se omejimo na Evropo — pariški bulvar. Tu je poprišče sedme svetovne velesile, tu se udejstvuje zdaj kot blagodejna sila, tvorna in oživljajoča, zdaj pa — če dopustimo, da ima kot vsaka stvar na svetu tudi svojo črno stran — kot šiba božja.

Slika, ki se dan za dnem ponavlja na bulvarjih, zlasti ob izidu jutranjih in večernih listov, katerih posamezne izdaje, postopoma vse bolj popolne, izbrušene in zaokrožene, se druga za drugo vsipljejo na cesto vse do poznih polnočnih, oziroma jutranjih ur, je pravi pravcati odraz utripanja nemirnega srca milijonskega mesta s tisočletno civilizacijo in pradavno kulturo. Vse, pa naj si bo staro ali mlado, revno ali bogato, nevedno ali učeno, hlsta za časopisjem, vse hoče podatkov o najnovejših dogodkih v politiki, na borzi, v sportu, v gledališču, v literaturi. Na straneh časopisa se mora dvigniti zavesa iznad razburljivih prizorov kriminalnega sveta. Kolonije, daljna bojišča, potovanja v nepoznane dežele, odkritja smelih raziskovalcev, podatki preko oceanov, letalske zveze svetovnega obsega so predmet pozornosti širokih plasti ljudstva. Po časopisu sega, kdor bi rad nadaljeval v prejšnjih številkah započeto čitanje zanimive reportaže, ki v slikovitem slogu in na duhovit način prikazuje opasno prodiranje pionirjev civilizacije skozi neprehodne džungle, ali pa s smelo, domišljije polno potezo riše pred bralčevimi duhovnimi očmi

iz zgodovine zajeto postavo kakšnega velikega ljudskega tribuna ali popularnega bogataša, ki se je od revnega pastirčka povzpел do vladarja borze, ali lik neustrašenega zavojevalca ali modrega državnika, čigar duhovni premoči, bistrovidnosti in zvijači so se morali pokoravati vsi sodobniki.

Vse steza roke za časopisi. Kdor ni prečital vsaj enega, čuti, da mu nekaj manjka, da je za tisti dan njegova osebnost okrnjena, da se ni mogla izživeti kot po navadi. Ako bi nevidna sila na mah uničila prodajalce časopisov, ki na vse grlo ponujajo svoj »Matin«, svoj »Journal«, »Petit Journal«, ali »Echo de Paris«, ako bi grozen vihar pomedel v kraj neštete kioske, ki so zavaljeni z gorami listov, bi v življenju velemesta zazijala silna praznina. Pa kaj bi hodili po zglede drugim! Zamislimo si, da pri nas ustavijo »Jutro«, »Slovenec« ali »Narod«, ali pa da našemu kmetiču konfiscirajo njegov »Domoljub« ali »Domovino«. Bilo bi to v naših časih nedvomno pravcata katastrofa, ki bi ji nobena starodavna, z novicami preobložena potovka ne mogla dati leka.

Časnikarstvo se je v Franciji od velike revolucije sem dvignilo v neobičajno hitrem in smelem porastu do stopnje, ki je na svojski način vsega občudovanja vredna. Pred revolucijo je bilo izdajanje časopisov izključna pravica kralja. Velika revolucija pa je v 9. členu deklaracije o pravicah človeka izrekla tole načelo: »Svobodno priobčevanje misli in razgovorov je ena izmed najbolj dragocenih pravic človeka. Sleherni državljan torej more govoriti, pisati in svobodno tiskati, obenem pa mora v slučajih, določenih po zakonu, odgovanjati za zlorabo te svobode.« Od slej so bili dani vsi pogoji za razmah časnikarstva.

Francoz je že po svoji naravi kot ustvarjen za bralca časopisov. Že stari rimski pisatelji so trdili, da so Galci, predniki današnjih Francozov, »cupidi rerum novarum,« to je željni novic. In zares vidimo dandanes, da je po svetu malo tako pridnih bralcev dnevnega tiska kot so Francozi. Poleg svojega strankarskega lista bere vsak količkaj inteligenten meščan še dva jutranjika in en večernik.

To je Francozu materialno tudi možno. Francosko časopisje je namreč najcenejše na svetu. Normalna cena za dnevnik je 25 centimov, to je okroglo naših 72 para po današnjem tečaju. Za naše tri dinarje dobi torej Francoz štiri velike dnevnike, ki mu poleg množine papirja nudijo dobre in izvirne informacije, poleg tega pa cel kup zabavnega, duhovito pisanega čtiva.

Nekoč se je časopisje v Franciji delilo v dva tabora. Prvi je obsegal tako zvano »presse d'opinion«, ki je hotela vplivati na svetovno naziranje in politično prepričanje svojih bralcev, v drugem taboru pa je bila »presse d'information«, ki je imela nalogo, da postreže svojim naročnikom s čim bolj obširnimi in točnimi podatki, potrebnimi zlasti za presojanje poslovnih zadev. »Presse d'opinion«, ki je vselej prinašala tudi obilo feljtonskega gradiva, se je smatrala za lahko, »presse d'information« pa za resno čtivo.

Dandanes pa, ko je tempo življenja veliko hitrejši in se človek ne more deliti med lahko in resno čtivo, je opazati, kako polagoma vse časopisje prehaja v nov, kombiniran tip. Celo najsuboparnejši listi kot recimo »Temps«, se ne morejo docela ustavljati času. Novi tipi časopisa, ki ga zlasti dobro označujeta »Intransigeant« in »Paris-Soir«, je obeležen po izvrstnih reportažah, pisanih od prvovrstnih mojstrov peresa, po stro-

kovnih člankih, ki jih pišejo prve kapacitete, po izvirnih športnih poročilih, ki jih z užitkom bero skoro vsi naročniki in prijatelji lista, po najdovršenejšem fotografskem, karikaturnem ter ilustracijskem materialu, ki skladno oživilja strani žurnala. Poskrbljeno je tudi za šah, za križanke, za nedeljske priloge. Politični del vsebuje strokovnjaško pisana poročila o zadnjih dogodkih, ki prinašajo intervjuje z odličnimi politikami, v katerih z reportažo kakšne šegave besede ali z natančnim opisom recimo kakšne toaletne posebnosti tega ali onega velikega moža približajo navadnemu bralcu ter ga tako napravijo bolj domačega in ljubega.

Vtis, ki ga človek dobi na bulvarju, je ta, da tamkaj neomejeno gospodari sedem časopisov. Najprej so to tako zvani »les cinq grands«, peteri veliki, to so jutranjiki: Petit Parisien, Journal, Matin, Petit Journal, Echo de Paris. Poleg le-teh sta si zadnja leta priborila domovinsko pravico na bulvarjih »Intransigeant«, ki so ga dopustili kot neopasen večernik, ter senzacionalni »Paris-Soir«, pravo čudo na polju časnikarstva, saj se je v razmeroma kratkem času dvignil do milijonske naklade.

»Les cinq grands« in poleg njih zadnje čase »Paris-Soir« so najbolj čitani časopisi v Franciji. Zato tudi najmočnejše vplivajo na tvorbo javnega mnenja. Njihove naklade so zelo visoke. »Matin« in »Petit Parisien« se lovita okrog milijona izvodov in nekaj sto tisoč več. »Petit Parisien« se je nekoč dičil s ponosnim naslovom »največjega dnevnika sveta«. Njegova naklada je dosegala dva milijona. Dandanes, ko je padel na še vedno lepo število 1,200.000 izvodov, se je prekrstil v »najbolj čitani dnevnik sveta«.

Liste, ki so zbrani v taboru »petih velikanov«, veže skupna konkurenčna borba zoper tiste, ki bi jim hoteli hoditi v zelje. Že desetletja imajo »velikani« neomejeno diktaturo v francoskem tisku. Teh pet »velikanov« ljubosumno pazi, da bi se kakšen drug list ne vrnil v njihov revir. Neusmiljeno poteptajo vsakega, ki si drzne kaj takega. To so n. pr. napravili s »Quotidienom«, ki je bil glasilo radikalnih socialistov, ter z listoma pred leti slovitega Cotyjevega koncerna, ki sta bila »Figaro« in »Ami du peuple«. Kdo je bil Coty — danes je že med rajnkimi — tega gotovo ni treba razkladati. Naše dame bi znale marsikaj povedati o vrlinah njegovih parfemov, krem, pomad, pudrov in specialnih sredstev za ohranjevanje lepote, o katerih se moškim največkrat še sanja ne. Ta pariški Krez, rojak Napoleona Bonaparta, je nenadoma začutil, da ima preveč milijonov ter si je zaželel, da bi kot političen faktor smel imeti po kotlu, v katerem se vari usoda francoskega in še marsikaterega drugega naroda. Polastil se je že vpeljanega desničarskega lista »Figaroja« ter vrgel na ulice po krvavem Maratovem glasilu krščen dnevnik »Ami du peuple«, kar bi se po naše reklo »prijatelj ljudstva«. Tendenca tega »prijatelja ljudstva« je bila desničarsko fašistična. Hotel se je zariniti med »petero velikanov« in enemu ali drugemu izpodbiti stare noge. To je hotel Coty doseči na ta način, da je znižal med francoskimi časnikarji molče dogovorjeno ceno 25 centimov na 10 centimov. Vnela se je titanska borba. Coty je podcenjeval žilavost, odpornost in brezobzirnost stare garde. Kljub temu, da je v tej borbi in v vsem, kar je viselo okoli nje kot ogromen grozd grenkih pilul, potrosil baje več kot eno milijardo in nemara tudi dobršen del svojega zdravja, ki je človekovo največje bogastvo, je končno moral Coty vendarle podleči. Glavne rane so mu zasekali »peteri velikani« s pomočjo dveh agencij, ki slovita po vsem svetu, agencije

Havas ter agencije Hachette. Havas ima monopol za anonse, Hachette pa ima v svoji pesti docela vso dobavo francoskega časopisja po kioskih. Coty ni dobil, ko sta mu ti dve agenciji na povelje »peterih velikanov« začeli metati polena pod noge, nobene anonse več in tudi noben kiosk ni smel prodajati njegovih časopisov. Ker pa so časopisi, ki niso glasila kakšnega bogatega koncerna, navezani na anonse, sta bila »Figaro« in »Ami de peuple«, ki ga je Coty dotiral do milijonske naklade, kmalu prisiljena odložiti orožje in se zadovoljiti s skromnim položajem malega lista.

Zanimiva pa je v tem oziru zgodovina »Paris-Soira«, ne samo zanimiva, marveč poučna, ker nam kaže, kako pomembna in odločilna je v konkurenčnem boju ne le strokovna sposobnost, marveč tudi poslovna psihologija, ki zna pravilno ocenjevati včasih neznatna, toda za uspeh odločilna imponderabilia.

»Paris-Soir« si je ob svojem začetku načrtal program, ki obsega naslednje točke: 1. dobro izbrane in prvovrstno podane fotografske reprodukcije, 2. velike reportaže, pisane od slovečih pisateljev in znamenitih novinarjev, 3. življenjepisi po okusu širokih ljudskih plasti, 4. športni del, za katerega se navdušuje mladina, pa tudi zrelejše generacije.

In res, »Petit-Soir« je s tem svojim programom zadel v črno. Nedolžni feljtoni, ki so se ob njih ogrevale skrbne mamice, feljtoni o kaznovani pregrehi in nagrajeni čednosti, ne vsebujejo ničesar takega več, kar bi navduševalo ljudi, rojene po l. 1900. Feljtonista je nadomestil véliki reporter, ki se vrača v uredništvo z žepi, polnimi senzacionalnih fotografij.

»Paris-Soir« je imel srečo, da je svojim bralcem prvi postregel s slikami izrednih dogodkov. Tako je, recimo, »Paris-Soir« prej kot vsi drugi prinesel sliko o umoru predsednika Doumera. Izredno jasno in prepričevalno podajanje poročil, ki so jih vedno spremljali neobičajno posrečeni in tehnično skrajno dovršeni klišeji, je zlasti v razburljivi dobi škandalov okoli Staviskega v pospešenem ritmu dvignilo naklado tega večernika do naravnost vtoglave višine. Prvič v Franciji in tudi na svetu se je v tej dobi zgodilo, da je še pred kratkim malo znan in pozornosti skoro nevreden večernik dosegel naklado dveh milijonov in tako nadkrilil svoje privilegirane jutranje tovariše.

Odkod pa prav za prav ta nenavadni, triumfalni napredek »Paris-Soira«? Prvo, kar ga je dvignilo v ospredje, je bila usodna pogreška njegovega tovariša »Intransigeanta«. Uprava tega lista je namreč delala račun brez krčmarja, oziroma, bolj rečeno, brez svojih odjemalcev. Predrzno je zaupala v zvestobo svojih čitateljev. Da si olajša poslovanje, je sklenila, da ne bo sprejemala nazaj neprodanih izvodov. To bi seveda povečalo njene dohodke. Udarjeni bi bili le tisti prodajalci, ki ne bi prodali vseh časopisov. Čim so ti prodajalci, razočarani nad manjšim zaslužkom, opazili, da drugi veliki večernik »Paris-Soir« sprejema nazaj neprodane izvode, so se seveda s tem večje vnemo vrgli na prodajo tega lista, opustili pa so prodajo »Intransigeanta«. Isto so delali tudi prodajalci v kioskih. Na ulicah je začelo primanjkovati »Intransigeanta«, bil pa je povsod na razpolago »Paris-Soir«. Dotedanji zvesti bralci »Intransigeanta« so se polagoma privadili na »Paris-Soir« in pri tem ugotovili, da je ta list vsaj toliko dober, ako ne boljši kot »Intransigeant«. Tedaj se je uprava »Intransigeanta« končno zavedala svoje pogreške. Toda bilo je že prepozno. »Paris-Soir« je tako imel v svojem taboru več deset

tisoč izmed nekdanjih 400.000 »Intransigentovih« bralcev. To je bil njegov prvi korak po triumfalni poti navzgor. Toda po vsem tem nam še ni jasno, kako je prišel »Paris-Soir« do ogromne redne naklade 1,200.000 izvodov.

Do te visoke številke mu je pripomogla v bistvu enostavna, pa morda baš radi tega bistroumna kalkulacija, utemeljena v novem načinu življenja ljudskih mas, ki odločilno vpliva na porast bralcev večernih listov. Z eno besedo: ogromno število bralcev si je »Paris-Soir« nabral iz vrst dotedanjih čitateljev jutranjih listov.

Dejstva, ki so »Paris-Soiru« stregla v roke, so naslednja:

1. Naraščanje števila radijskih sprejemnih aparatov. Zarana zjutraj veliko število Francozov dobi iz zvočnika najnovejše vesti z vsega sveta.

2. Število delovnih ur se je na splošno skrajšalo, tako da se uradnik in delavec prej vračata domov. Čitanje jutranjega lista v vlaku ali na podzemeljski železnici se radi tega odlaga z mislijo, da bo prijetnejše čitanje večernika v domačem krogu in v vsej udobnosti, v copatah, ako le mogoče.

Poleg tega je »Paris-Soir« začel konkurenčno borbo s tako zvanimi podeželskimi izdajami velikih pariških jutranjikov. Njegov račun je bil točen. Jutranjiki od šeste ure zvečer nadalje tiskajo svoje prve izdaje, ki bodo z raznimi prometnimi sredstvi odpravljene v provinco. Zadnje izdaje, natisnjene od polnoči do pete ure zjutraj, pa so namenjene za Paris. Uprava »Paris-Soira« je opazila, da more večernik, ki se tiska od dveh do šestih popoldne, dostaviti svojo zadnjo izdajo, ki je po novicah nekako istovredna prvi izdaji jutranjika, ob istem času v provinco kot dostavi jutranjik svojo prvo.

Uspeh »Paris-Soira« pa temelji tudi na dejstvu, da se »petero velikanov« ni vrglo že ob njegovih prvih uspehih neusmiljeno nanj in ga poteptalo. Veliki francoski jutranjiki so ga podcenjevali, ker niso smatrali za potrebno, da se bore zoper večerni časopis, češ, ta nam itak ne hodi v zelje. Vendar jim je na koncu koncev, ko je postal močan, vendar začel hoditi v zelje, samo ne od sprednje strani zelnika, marveč od njegove zadnje strani.

Doslej smo se z naglim pregledom najvažnejših faktorjev seznanili z zunanjimi pojavi francoskega žurnalizma, z razširjenostjo posameznih bulvardnih kanonov, z njihovim udruženjem, z njihovo borbo, neusmiljeno borbo zoper nove vsiljence, s podtalnim snovanjem, s psihološko bistrino ter poslovno sposobnostjo tistih mlajših listov, ki se jim je poleg mnogih nazaj v tla zateptanih posrečilo pognati korenine in razviti več ali manj košato in listnato vejevje. Odslej pa bodi predmet tega članka zakulisni del tega snovanja, kipenja in ustvarjanja, pa tudi podkopovanja in upropaščanja, o katerem smo slišali.

Velike demokracije, kakršna je na primer francoska, brez dvoma potrebujejo velikih, dobro urejvanih dnevnikov, glasnikov volje širokih mas. Seveda mora biti časopisje v demokraciji svobodno, da vedno lahko poroča to, kar zares postoji.

Časopisje je na ta način glasnik tistega, čemur pravimo javno mnenje. Vendar pa se stvari pri časopisju tudi v demokraciji lahko zasukajo. Ako pride časopisje v roke kakšni skupini odločnih ljudi, ki vedo, kaj hočejo, torej v roke kakšne tako zvane oligarhije, tedaj lahko časopisje postane orodje tvoritve javnega mnenja. To se pravi, časopisje s svojimi sugestiv-

nimi članki vodi mase za seboj. To je naloga vseh tako zvanih političnih listov.

Francosko časopisje vsaj v svoji domovini slovi po svoji nezavisnosti. Francoz je ponosen na to, da se lahko potrka na prsi, rekoč: Naše časopisje je svobodno, piše po svojem prepričanju. Večina Francozov je še dandanes tega mnenja. Vendar pa so bistroumni ljudje širom sveta že davno spoznali, da je glorijska nezavisnosti in svobode, ki je nekoč poveljevala francoski tisk, dandanes že močno obledela. Alegorična podoba francoskega žurnalista, ki bi ga bil pred vojno recimo slikar lahko izobrazil kot mladega polboga, ki visoko iznad oblakov meče svoje strele, se je zlasti po vojni močno spremenila. Dandanes bi mnogi francoski časopisi zaslužili, da bi jih kdo narisal kot najemnike, kateri na povelje izza grma lomijo kopja ne za splošne narodne koristi, marveč za posamezne skupine ljudi, ki stoje za kulisami in vlečejo za niti.

Značilna in ilustrativna je v tem pogledu tako zvana Tardieujeva poštevanika. Tardieu je namreč pred kratkim v nekem svojem govoru postavil naslednjo kritiko francoske demokracije: Demokracija, je dejal, temelji na glasovanju. Kdo pa v Franciji glasuje? Najprej samo moški, torej nekako samo 50% vsega prebivalstva, od moških pa samo zreli možje, od teh le zdravi in tisti, ki imajo državljske pravice in ki niso vojaki. Vedno postoji velik odstotek bojazljivcev in malomarnežev, ki se ne zmenijo za volitve. Na ta način pride Tardieu na podlagi statističnih podatkov v minulih volitvenih izidih do zaključka, da ne voli niti 10% vseh Francozov. Teh 10%, tako trdi imenovani državnik, pa voli po večini ne iz lastnega prepričanja, marveč večidel tako, kot so jim vbili v glavo najbolj razširjeni časopisi, za katerimi stoje skupine maskiranih mogočnih ljudi, ki v bistvu odločujejo o usodi države.

Ta slika, nametana z drzno roko, bi se zdela nepoučenemu morda izpačena. Ni prilike za to, da bi se spuščali v diskusijo tega vprašanja, pač pa je kot mnenje znanega politika, misleca in odličnega žurnalista značilna za današnje stanje časnikarstva v Franciji in — to mnenje naj bo prepuščeno intimni presoji vsakega posameznika — tudi drugod.

S temi, na hitro naznačenimi in do kraja nedognanimi mislimi je morda podano tisto miselno ozračje, ki je potrebno za razumevanje naslednjih izvajanj, ki naj posvetijo za kulise francoskega velikega tiska.

Prvo vprašanje, ki se nam vriva, kadar vidimo, da se človek obdaja z velikim bliščem, zahteva pojasnila o njegovih dohodkih. Vsaj dandanašnji je tako. Tako je tudi pri časopisju. Odkod zajemajo veliki listi, in to zlasti danes, ko je tisk drag, ko so se podražile roke. Zlasti pa je to vprašanje aktualno baš pri francoskih listih, ki so najcenejši na svetu, saj stane številka enega ali drugega le 25 centimov, to je ca. 72 para našega denarja. Angleški časopisi so dva- do trikrat tako dragi, švicarski dvakrat, ameriški dva- do trikrat, holandski štirikrat, nemški tri- do štirikrat.

Čim cenejše se list prodaja, tem manjši je od te prodaje davek in tem večji morajo biti dohodki iz drugih virov.

Eden izmed prvih studenčkov, od koder prihaja časopisju živilna zlata struja, je trgovska reklama. Razne stroke se v raznem razmerju poslužujejo te reklame. Na Francoskem bi z ozirom na poslovno številko veljali naslednji odstotki: pohištvena stroka 10 do 15%, orožarstvo 10%, velike trgovske hiše 3%, knjigotrštvo 8 do 10%, avtomobilska fabrikacija

v seziji le 1 do 2%, ker dela z ogromnimi kapitali, parfumerija pa celih 30%, to pa zato, ker je pri teh luksuznih proizvodih dobiček v primeri z lastno ceno nesorazmerno velik. Znatne vsote vrže reklama za farmacevtske proizvode. Zlasti trošijo v to svrhu šarlatani, in sicer 30 do 60%. Proizvajalci pristnih farmacevtskih sredstev so prisiljeni, da sezajo po istih sredstvih. To seveda bridko občutijo bolniki, ker morajo preplačevati zdravila. Šarlatani predvsem za seksualno moč, za povrnitev izgubljene lepote in za ustanovitev družinskega ognjišča ob strani bogate neveste. — Zadnja leta se je pojavila tako zvana kolektivna reklama. Razne tvrdke so ustanovile, namesto da bi se borile med seboj za trg, neke vrste sindikate, reklamne sindikate. Na vse grlo priporočajo, recimo, uživanje sadja radi vitaminov, sladkorja radi redilnosti, sira radi čistilnih sposobnosti, ali vino kot predmet vsakdanje prehrane. — Tudi mogočne firme, ki bi se zdelo, da jim ni do reklame, se včasih zateko k temu sredstvu. Tako so pred leti francoski časopisi prinesli v svojem redakcijskem delu dolge in na videz temeljito pisane članke, ki so imeli nalogo, vlti poguma zbeganim akcionarjem kralja vžigalic Kreugerja in kralja petroleja Sira Henryja Deterdinga. Čez nekaj mesecev se je Kreugerjev trust razvalil, Kreuger sam pa je tragično končal, da bi se rešil ječe. Vrednote angleškega petroleja pa so začele padati.

Poleg poštene reklame obstoji tudi nepoštena, ki je zakoni v Franciji ne kaznujejo. Kaznovani so le tisti, ki nasedejo, namreč s tem, da trpé škodo. Časopisi stoje na stališču, da jih anonce ne morejo kompromitirati, temveč, da se kompromitirajo tisti, ki so objavili v njihovem listu nepošteno reklamo. V tem oziru imajo deloma prav, saj si listi ne morejo držati tajne policije. Kljub temu je za razsodnega človeka čudna stvar, ako nekdo objavlja na straneh uglednega lista ozdravljenje raka ali sifilisa v nekaj dneh ali tednih. In kadar gre časopisu za milijonske dohodke iz reklame, recimo, [za kakšno veliko avtomobilsko tvrdko, je prirodno, da bo ta isti časopis molčal, kadar bo divjala v tvornici stavka, ali pa bo stal ne nad bojujočima se strankama, marveč na strani tvornice. — Ko je leta 1931. parlament razpravljaval o tem, da bi se povišala taksa na gotove farmacevtske predmete, so mnogi veliki dnevniki, živeči na račun reklame za te predmete, dvignili oglušujoč protest zoper ta, sam na sebi pameten projekt, češ, da je napadeno »zdravje Francije« in da naj vsi pošteni ljudje dvignejo glas zoper ta »gnusni davek na bolnike«.

Toda ogromnih stroškov sodobnega dnevnega tiska trgovska reklama sama ne more kriti. Drugi zlati studenček, ki curlja v blagajne velikih bulvardnih kanonov, izvira v kraljestvu financ. Finančna reklama — to se je že neštetokrat doživelo ravno v Franciji — je le sredstvo za izvajanje prihrankov malega varčevalca. Pomanjkljivost zakonodaje v tem pogledu daje neštetim sumljivim borzijancem pogum, da igrajo svojo nelepo, dobičkonočno igro tudi na pozornici časopisja.

Skoro vsi francoski listi prinašajo dnevno ali tedensko finančno rubriko, ki je na prvi pogled nepristranska in pisana v prilog publike. Vendar pa imajo ti listi po navadi posebne pogodbe, ki jih silijo, da brezobzirno priporočajo vrednote podjetij, s katerimi so te pogodbe podpisali. Finančna reklama ima splošno za 100% višjo tarifo kot trgovska. So pa posebni slučaji, kjer so nagrade ne kraljevske, ampak nebotične. Za časa Oustricove afere je direktor časopisa Capital izjavil, da je večkrat dobil

za insercijo kakšnih desetih do 12 vrstic po 100.000 frankov. Čim bolj nesolidna je zadeva, tem višja je tarifa, bi človek dejal...

Zelo zanimive in za psihologijo bogatega človeka značilne so denarne podpore od strani tihega ali tihih družabnikov.

Mnogokrat splava kakšno tako ime na vrh, zlasti tedaj, kadar dotičnik želi vplivati na potek političnih dogodkov. Omenili smo kralja parfume-rije, rajnkega Cotyja, ki je dobavljal fonde listu »Figaro«.

Véliko listi dandanes ne zastopajo kakšne vodilne politične in sve-tovno-nazorske ideje, marveč interese kakšne mogočne ekonomske enote, ki seveda doliva potrebne vsote v blagajno ter ostane prikrit, tih dru-žabnik lista. Tako je znano, da zastopa »Temps« težko kovinarsko in pre-mogokopno industrijo, »Intransigeant« zastopa interese žitnega magnata Dreyfusa, »Paris-Soir«, čegar blesteči razvoj smo opisali, pa interese velike severno francoske tekstilne industrije Roubaix-Tourcoing.

Včasih pa je dajalec sredstev navaden pustolovec, kot je bil recimo Aleksander Stavisky. Ustanavljal je finančne družbe, katerih upravni sveti so pravljíčno blesteli v luči takih imen kot bivši poslanik pri Vati-kanu Nj. Ekscelecnca gospod plemeniti Fontenay, general Bardi de Fourtou, bivši policijski prefekt Hudelo itd. Da bi si zavaroval hrbet, je spretni Aleksander z denarjem zamašil usta raznim tednikom, ki bi ga utegnili napadati, ter si pridobil dva dnevnika, levičarsko »Volonté« ter skrajno desničarski »Rempart«. Stavisky ni imel želje, da bi vplival na politično smer listov, marveč je le hotel, da bi potom vplivnih urednikov teh dveh listov mogel povabiti na svoje večerje odlične ljudi tako z desnice kot z leve, kar se mu je, kot smo čitali, tudi posrečilo.

Med preiskavo o Staviskem so prišle na dan zanimive stvari, ki so pravilno osvetlile obličje današnjega francoskega žurnalizma.

Zlasti pa se je ugotovilo, da so véliki časopisi dobivali redne podpore od Francoske narodne banke, od Banque de Paris, od Kreugerjevega kon-cerna, od Jeklarskega komiteja, od Premogokopnega komiteja in drugih mogočnih ekonomskih institucij. Iz izjav bivšega direktorja lista »Liberté« izhaja, da so te ekonomske institucije podpirale tiste časopise, »katerih politika se je zdela prikladna njihovim interesom.« — Tehnično stran tega podpiranja so izvrševale razne osebe, katerih imena so obskurna, ki pa so dejansko bili najmočnejši ljudje tretje republike. Ti tako zvani »distributeurs«, to je razdeljevalci, so dobivali najmanj 100% komisije. Odtod izvirajo njihova ogromna premoženja. Vsi so večkratni milijonarji, čeprav so agenti korupcije! Posredujejo pa ti ljudje med listi in

1. izdelovalci topov;
2. železniškimi družbami;
3. velikimi bankami;
4. vsemi velikimi družbami, ki eksploatirajo državne koncesije ter
5. igralnimi družbami in organizatorji vélike prostitucije, kadar je treba odpreti ali zapreti kakšen kazino ali cercle.

Najbolj draga pa je tista reklama, ki se nikdar ne čuje, to je rekla-ma — molčanja, ki naj kraljuje nad kakšno veliko katastrofo, nad zloči-nom, nad dvomljivimi transakcijami kakšne tvrdke ali nad nečednim slovesom kakšnega imena.

Nadalje je treba omeniti še subvencije, ki jih podeljujejo časopisju francoska vlada, druge evropske in kolonijalne vlade. Bivši predsednik ministrskega sveta Daladier je izjavil med preiskavo o Staviskem, da

vse mogoče vlade podpirajo $\frac{4}{5}$ časopisov. »Pri današnjem stanju stvari v francoskem tisku, je dejal, so silno redki časopisi, ki bi živeli od svojega dela, od prodaje, abonentov in čisto trgovske reklame...« Dubarry, urednik levičarskega lista, »Volonté«, ki smo ga omenili v zvezi s Staviskym, je dobival podpora od Staviskega ter — tako so trdili hitlerjevski listi — tudi od Reicha.

Isto velja za kolonialne vlade. Tako je ugotovljeno, da je prejel »Temps« 400.000 frankov za štiri članke o Indo-kitaju in njegovi upravi.

Končno odpirajo francoskemu časopisju svoje blagajne tudi vlade inozemskih držav. Splošno znana stvar je, da dobivajo francoski časopisi direktive od tujih poslaništev, kadar hočejo vplivati na javno mnenje. Clanki, priobčeni v tem smislu, se seveda morajo odtehtavati z zlatom.

Tako pripoveduje Bülow v svojih spominih: »Med bosensko krizo sem se prepričal, koliko se more doseči s preudarno uporabo razmeroma skromnih fondov. Dal sem zaupni osebi v Parizu precej pičlo vsoto, češ, naj izposluje pametno kritiko bosenskega vprašanja. Naročil sem, naj ne skuša pridobiti za stvar vseh časopisov, marveč naj se omeji le na nekaj urednikov: naj ne zahteva, da bi se postavili na stran Nemčije, marveč, da bi bilo od Francije nespametno, ako bi za druge hodila po kostanj v balkansko žerjavico. Kmalu nato sem čital številne francoske članke, ki so pametno obravnavali evropsko situacijo in vse to za nekaj malih uslug, ki so komaj presegale 100.000 mark.« Tako Bülow.

Ni se torej čuditi po vsem tem, zlasti pa po odkritjih zadnjih časov, v katerih meglene pojme so z jarko lučjo posvetila odkritja afere Staviskega, da vedno bolj umira prepričanje Francoza o nezavisnosti njegovega časopisja. Že ob koncu stoletja je napisal francoski publicist Léon Bloy, ki se je zgrozil nad tem, kar je opazoval, naslednje besede: »Ob tem koncu stoletja nas francoski duh nujno spominja Baudelairjeve mrhovine, na kateri časnikarji gomazijo kakor črvi: brezštevilni se gnelo na tem nepokopanem truplu in pospešujejo njegov razpad, ki preti zastrupiti ves svet.«

Kljub vsemu temu pa bi bilo napačno misliti, da v Franciji morda ni moralno bolj premočrtnih listov in delavnih, požrtvovalnih ter nepodkupljivih časnikarjev. Pot poštenja na svetu je težka in trnjeva. Načelo dobrega se od vekomaj bori z načelom hudega in na žalost le prevečkrat podlega. Slutiti pa se da iz pregleda dejstev, ki smo jih nanizali v tem članku, da preživlja Francija ostro moralno krizo. Gospodarske težave, s katerimi se ima boriti, so v zvezi s tem povzročile v tej sloviti demokraciji veliko premikanje političnih plasti na desno kakor tudi — morda še bolj — na levo, ki bi se utegnilo, ako ne nastopi ravnovesje, končati s potresom. V tej burni dobi bo Francija bolj kot kdaj potrebovala časopisja, ki se bo kolikor mogoče osvobodilo sedanjih spon.

J. P.

AVTOMOBILSKE CESTE V NEMČIJI

Nemčija razpolaga z razmeroma znatnim in dobrim cestnim omrežjem. Po najnovejših podatkih je imela skupno Nemčija 401.497 km cest, kar pomeni, da je na 1 km ceste prišlo 0'8 kvadratnega km površine. To je razmeroma ugodno razmerje, saj znaša ta številka v Luksemburgu 0'4, v Angliji, Danski, Franciji 0'5, na Irskem in v Belgiji 0'6. Slabše pa je

razmerje med cestnim omrežjem in površino držav v drugih državah: čim večja je številka, tem slabše je razvito cestno omrežje. Za Nemčijo so še Holandija 0·9, Poljska 1·1, Češkoslovaška 1·2, Avstrija 1·4 (gorata država), Švica 1·7 (gorata država), Švedska 2·0 in Rusija 4·9 kv. km na 1 km cest. Če hočemo podati še skrajnosti, dobimo, da imata relativno zelo veliko cest Gibraltar in Malta, najmanj, pa Albanija 13·9 in Grčija 7·2 kv. km na 1 km cest.

V takem stanju se je Nemčija lotila zgradbe avtomobilskih cest. Avtomobilske ceste predstavljajo višek moderne zgradbe cest, so pa tudi nujna prilagoditev potrebam sodobnega prometa. Dosedanje ceste naj služijo lokalnim potrebam, nove avtomobilske ceste pa naj posredujejo promet na daljše razdalje. Dosedanje ceste naj služijo za dovozne ceste k avtomobilskim cestam in k železnicam. Poleg tega pomenijo avtomobilske ceste pravo delitev dela med posameznimi vrstami cest. Na eni strani razbremenjujejo dosedanje ceste, ki večinoma niso bile zgrajene za avtomobilski promet, na drugi strani pa omogočajo večji razmah avtomobilizma na teh cestah in sploh racionalizacijo avtomobilskega prometa.

Poleg tega pa je bila zgradba avtomobilskih cest v Nemčiji v najožji zvezi s preskrbo dela, ki naj zmanjša brezposelnost in po državni iniciativi privede zopet do investicij zasebnega kapitala, da se tako zopet izboljša gospodarski položaj Nemčije in okrepi njena pozicija zlasti napram zunanjemu svetu tudi v drugih ozirih.

Že v prvih letih stalnega naraščanja avtomobilskega prometa je nastal prvi projekt velike avtomobilske ceste Hafraba (Hamburg—Frankfurt—Basel), ki pa je prišel do delne realizacije leta 1933.

Dne 11. februarja l. 1933. je kancler Hitler ob priliki otvoritve avtomobilske razstave napovedal velika cestna dela in pa pospeševanje avtomobilizma. Sledil je veliki Hitlerjev govor dne 1. maja l. 1933., v katerem je povdaril, da je v okvirju državne iniciative za preskrbo dela potrebno izvršiti v prvi vrsti veliki program gradbe novih cest. Tako je prišlo do tega, da je nemška vlada sklenila dne 23. junija osnovati podjetje »Reichsautobahnen«, ki se priključi nemškim državnim železnicam. Ta družba je dobila nalogo izdelati veliko omrežje avtomobilskih cest po vsej Nemčiji. Te ceste morajo biti proste krivulj, nato križišč, da se tako usposobijo za avtomobilski promet na velike razdalje. V velikih obrisih naj bi se zgradile 2 do 3 korizontalne cestne zveze od vzhoda proti zapadu, 2 vertikalni liniji od severa proti jugu in 1 vertikalna linija skozi vso Nemčijo. Prvotno je bilo določeno, da se za porabo cest pobira majhna pristojbina. Skupno je obsegal prvotni program 4·800 km cest s povprečno širino 15 m in so bili stroški preračunani za 1 km na 300.000 mark, torej na skupno 1.500 milijonov mark. Začetno glavnico v znesku 50 milijonov mark so prevzele nemške državne železnice. Zakon je bil objavljen 27. junija 1933.

Od prvega zneska 50 milijonov mark je bila namenjena dovršitev proge: Frankfurt ob Meni—Heidelberg—Mannheim, torej del omenjene Hafraba ceste. Druga projektirana zveza je bila Monakovo—Salzburg, kot tretja pa je bila določena zveza Berlin—Severno morje.

Obenem je bilo določeno, da bo za vse cestno omrežje v Nemčiji imenovan poseben generalni inspektor s posebnimi polnomočji. Dne 6. julija je bil imenovan za tega inspektorja dr. ing. Fritz Toldt iz Monakovega.

Novoimenovani inspektor je izjavil kmalu po prevzemu poslov, da se bo gradnja avtomobilskih cest tako razvila, da bo samo pri gradbi ceste Frankfurt—Heidelberg zaposlenih 20.000 delavcev približno eno leto. Za 1 km ceste je potrebnih približno 30.000 do 40.000 delovnih dni. Nadalje je bilo napovedano, da se bo oktobra 1933 začela graditi takozvana Nibelunška cesta Monakovo—Salzburg. Stroški za to cesto so bili proračunani na 42 milijonov mark in da bo cestno delo zaposlilo 12.000 delavcev. Od vseh stroškov odpade na delavske plače 79%. Kaj kmalu so bili izdelani potrebni načrti tudi za naslednje važne ceste.

Med važnimi dogodki leta 1933. moramo še omeniti, da je bila s posebnim zakonom priznana družbi Reichsautobahnen izključna pravica za gradbe avtomobilskih cest z vsemi postranskimi obrati. Obenem je bilo z istim zakonom prepovedano, v gotovi razdalji od železnice graditi avtomobilske ceste.

V ostalem moramo reči, da se leta 1933. še ni dosti delalo. Veliko delo se je začelo šele leta 1934., v letu 1933. so se pripravljali samo načrti, katerih realizacija se je začela leta 1934.

V jeseni leta 1934. je bilo pri delu na cestah zaposlenih že 52.000 delavcev, pri podjetjih, ki so dobavljala materijal za gradbo, pa okoli 100.000 ljudi. Skupno so računali, da bo treba izvesti zgradbo 6.000 do 7.000 km. Tedaj se je že gradilo okoli 1.000 km.

Toda prva cesta je bila izročena prometu šele leta 1935. in sicer dne 19. maja proga Frankfurt—Darmstadt, dolga 23 km. S tem se je tudi načelo vprašanje odškodnine za porabo ceste. Zaenkrat je poraba cest bila zastoj, toda državne železnice so si pridržale pravico, pritegniti prihranek na obratnih stroških, ki znaša do 30%, h kritju gradbenih stroškov. Gradbeni stroški za omenjeno cesto Frankfurt—Darmstadt so znašali okoli 1 milij. mark za km, torej znatno več kot je bilo proračunano prvotno.

Naslednja proga je bila Monakovo—Holzkirchen, dolga 25 km, otvorjena 29. junija, nato Darmstadt—Mannheim—Heidelberg v dolžini 61 km, otvorjena 3. oktobra. Gotovih je še nekaj 100 km, vendar so to samo deli važnih sektorjev, za katere je potrebno, da se zgrade kompletno in potem izroče prometu.

Naše čitatelje bo gotovo zanimalo, kakšni so podatki iz računskih zaključkov družbe za zadnji dve leti, katere prinašamo v naslednji tabeli:

izdatki	1934	1935
za zemeljska dela	97'7 milij. mark	196'7 milij. mark
za napravo poti	97'74	68'49
za napravo cestišča	7'34	65'08
za propuste in mostove	18'52	48'38
za nakup zemljišča	30'29	17'62
tovornine	3'44	15'09
stavbne obresti	2'61	14'81
upravni stroški	18'82	30'0
skupaj izdatki	208'74	485'07
dohodki	3'70	1'92

Dohodki družbe niso bile nobene pristojbine za porabo cest, ampak brez odškodnine razlaščena zemljišča in prispevek h gradbenim stroškom.

Bilanca sama pa kaže naslednjo sliko v milij. mark:

Aktiva:	1934	1935
nevplačana glavnica	28'63	25'00
naprave	212'52	695'68
terjatve	39'62	6'48
posojilo cestni upravi	94'00	150'00
prehodni računi	—	4'39
Pasiva:	1934	1935
glavnica	50'00	50'00
akceptni kredit	248'00	780'00
kredit dež. Württemberg	7'00	2'55
dobavitelji	1'41	30'00
upniki za zemljišča	27'18	30'00
prehodni računi	40'58	17'82

Ta bilanca kaže, da je družba financirala svoje poslovanje predvsem z akceptnimi krediti pri Reichsbanki, torej da je posredno to delo financirala državna banka in sicer kratkoročno. Ker pa družba vsega denarja še ni rabila, kar ga je dobila v obliki akceptnega kredita, je posodila znesek 150 milij. splošni gradbi cest, torej neavtomobilskih.

Ker so sredstva, s katerimi dela družba, kratkoročna, je v tekočem letu 1936. družba dobila od državnih železnic 4 petine čistega donosa blagajniških nakaznic, katere je izdala družba državnih železnic v znesku 500 milij., torej čistih 390 milij. mark, katere je porabila za zmanjšanje svojih akceptnih obveznosti. Tako se je financiranje podaljšalo na srednje roke (do 10 let). Ostane pa še odprto vprašanje, kako se bo ta dolg dolgoročno konsolidiral.

Važni so tudi naslednji podatki o delu družbe za konec zadnjih dveh let:

	1934	1935
v gradbi	1.191 km	1.866 km
odprtih	—	108 km
delovnih dni v letu	12'06 milij.	37'04 milij.
delovnih odsekov	59	74
uradnikov	852	1.041
stalnih delavcev	3.408	4.452
upravni stroški v primeri z vsemi izdatki	6%	9%
najvišje število zaposlenega delavstva	83.863	115.657

Teh nekaj podatkov osvetljuje, kako velikega pomena je za vse nemško gospodarstvo gradba avtomobilskih cest. Zlasti je treba poudariti še to, da so ostala javna dela v Nemčiji bila leta 1935. manjšega obsega. Od konca 1931 pa do konca 1935 je bilo za preskrbo z delom dano na razpolago nemškemu gospodarstvu skupno 5.093 milij. mark, od česar je bilo izplačanih do konca leta 1933. 1.558 milij. mark, v letu 1934. 2.447 milij. mark in v letu 1935. 705 milij. mark, tako da je ostalo za leto 1936. na razpolago še okoli 50 milij. mark. Tako se vidi, da so sedaj avtomobilske ceste glavni faktor v preskrbi dela v Nemčiji.

O obsegu govore še naslednje številke, ki kažejo tudi vpliv na splošno konjunkturo v Nemčiji: od začetka dela pa do konca 1935 je bilo porabljenega jekla 65.440 ton, ostalega železa 91.871 ton, cementa 887.000 ton (omenjamo, da je samo leta 1935. znašala poraba cementa skoro 700.000 ton

ali približno 9% vse nemške prodaje cementa), nadalje 254.000 ton kock in robnikov, 1.022.000 ton gramoza itd.

Tudi za nas so važni rezultati ankete nemškega avtomobilskega kluba o kakovosti cest.

Prvo vprašanje, ki ga je postavila anketa, je bilo: kakšna cesta najbolj odgovarja potrebam velike hitrosti. Na to je odgovorilo: 37'3% vseh voznikov za terova in asfaltna cestišča, 32'1% za male kocke, 30'6% za betonska cestišča.

Na drugo vprašanje največje varnosti a) ponoči in b) v megli so odgovorili vozniki takole: a) 35'1%, b) 39'6% za betonska cestišča, 40'8%, 38'9% za cestišča iz malih kock, 24'1%, 21'5% pa za črna cestišča (asfalt in ter).

Na vprašanje o relativno največji varnosti v vzponih in padcih je dala anketa tele rezultate: 25% za betonska cestišča, 41'2% za male kocke in 33'8% za črna cestišča.

Najbolj ugodne se zde voznikom v dežju betonske ceste, najslabša pa črna cestišča.

Če upoštevamo vse rezultate ankete, so dobile posamezne vrste cestišča tele rede (6 najboljši, 1 najslabši red):

v suhem stanju: beton 4'6, male kocke 4'3, črna cestišča 4,

v mokrem stanju: beton 4'3, male kocke 3'6, črna cestišča 2'7.

Predvsem se hočejo avtomobilske ceste izogniti vsem križiščem z drugimi prometnimi poti v isti višini, nadalje pa hočejo te ceste speljati po lepih krajih, kjer se zelo menjajo višine ozemlja. V takih zahtevah je jasno, da igrajo mostovi zelo veliko vlogo. Povprečno na 800 do 1000 m je treba zgraditi most, ki je pa zelo velik z ozirom na povprečno širino celotne ceste (24 m).

Pri izdelavi načrtov so pazili na rentabiliteto, na smotreno gradbo pa tudi na zunanji izgled. Tu sta sodelovala inženjer in arhitekt, da je nova cesta tudi spadala lepo v okvir celotne pokrajine, pri zgradbi mostov pa so pazili tudi na to, da dajo čim več panogam zaslužka, zato so pri gradbi mostov porabljali poleg jekla, betona in železobetona tudi naravni kamen.

Po izjavi gen. inspektorja dr. Toldta se da prihraniti letno pri porabi avtocest 30% na kurivu, 40 do 50% pri gumiju in 25 do 30% pri popravilih. Računa, da znaša letni prihranek po dovršitvi vseh avtomobilskih cest za nemško gospodarstvo 270 milijonov mark.

Oec.

KAJ MORA SLUŽBODAJALEC VEDETI O POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU SVOJIH NAMEŠČENCEV

Službeno razmerje med delodajalcem in delojemalcem ne ustvarja odnosov med njima in napram tretjim zgolj na temelju privatno pravnega dogovora. Moderna država je na to razmerje navezala razne posledice javno-pravnega značaja. Sem spada tudi socialno zavarovanje, ki nalaga delodajalcu celo vrsto obvez.

Tak položaj imamo tudi v pozitivni ureditvi pokojninskega zavarovanja zasebnih nameščencev v Sloveniji in Dalmaciji (zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev z dne 16. decembra 1906 v obliki prečiščenega besedila z dne 30. oktobra 1933, krajšano p. z., Sl. nov. z dne 12. decembra 1933, šte. 285, Sl. list kralj. banske uprave Dravske banovine z dne 24. januarja 1934, 7. kos).

V naslednjem si hočemo ogledati te najvažnejše obveze iz pokojninskega zavarovanja, da pripomoremo k razščenju raznih pogrešnih pojmov, ki vladajo med službodajalci. Praksa nam je priča, kako daleč more voditi nepoznavanje ali pogrešno pojmovanje teh obvez. Zato je potrebna jasna in pravilna beseda, da se tako preprečijo neizmerne škode za poedinca in za splošno gospodarstvo.

I.

1. Pokojninski zakon nalaga službodajalcu dolžnost prijaviteljenja vstopa nameščencev v službeno razmerje in vseh sprememb, izvršenih v tem razmerju. (§ 63. p. z.) To je prva in gotovo najvažnejša dolžnost. Zakon točno predpisuje, kdo je dolžan izvrševati te prijave, kdaj in kako.

Obveza prijaviteljenja je načeloma naložena le službodajalcu. Samo na njega pada odgovornost za pravilno in pravočasno prijavo. Nameščenec je izuzet od te obveze; tudi v primeru, da sam izvrši prijavo namesto svojega službodajalca. Tudi dogovor med službodajalcem in nameščencem ne more te službodajalčeve obveze prenesti na nameščenca. Službodajalci, ki so pravne osebe, vršijo te prijave po svojih organih in nosijo polno odgovornost za njihova dejanja.

Službodajalec je dolžan vsako prijavo izvršiti v roku 14 dni od dneva, ko je nastalo službeno razmerje, odnosno, ko je nastopila sprememba v službenem razmerju (sprememba plače, službenih opravil itd.). Za kršitev tega predpisa je določena v §-u 74. p. z. kazenska sankcija z denarno globo. Razen tega vpliva nepravočasna prijava tudi na višino zavarovanih prejemkov. Službeni čas, ki teče od meseca, v katerem je bila prijava izvršena, dalje, se všteje v zavarovanje ne glede na to, ali so prispevki plačani ali ne; službeni čas pred tem prijavnim mesecem pa se upošteva v zavarovanju le pod pogojem, ako so bile premije plačane vsaj v 6 letih od dneva njihove dospelosti.

Po nastopu zavarovanega primera (invalidnost, smrt) so vse prijave o vstopu v službo ali o spremembi službenih prejemkov nedopustne in brez pravnega učinka. Izjema je podana le za primer, ako je zavarovani primer nastopil tekom 14 dnevnega prijavnega roka, pri čemer pa mora biti prijava izvršena seveda pred potekom tega roka.

Službodajalec je dolžan prijaviti vsak sprejem nameščenca v službo, ako je zavezan pokojninskemu zavarovanju, z navedbo točnega datuma vstopa, s popisom službenega opravila in službenih prejemkov. Zakon sicer odreja v prvih dveh paragrafi obseg zavarovalne dolžnosti, toda službodajalci si mnogokrat niso na jasnem ali je poedini njihov nameščenec zavezan ali ne. Priporočljivo je, da se vsak v takih primerih obrne na Pokojninski zavod s prošnjo, da izda odločbo o tem, ali je podana zavarovalna obveza ali ne. S tem se reši vsake materialne odgovornosti.

Vsaka prijava o novem nameščencu mora vsebovati njegovo ime in priimek, službeni naslov, popis njegovih službenih opravil, višino službenih prejemkov, datum vstopa v službo, končno rojstne in rodbinske podatke prijavljenega. Nadalje je treba vložiti prijavo o vsaki spremembi službenega razmerja. Končno je službodajalec dolžan prijaviti izstop nameščencev iz službe. Slednja prijava je važna radi predpisa premij. Predpis premij namreč ugasne s koncem meseca, v katerem je prenehalo službeno razmerje, ne pa v katerem je bila izvršena odjava (kakor je v bolniškem zavarovanju).

Priporočljivo je, da vršijo službodajalci vse te vrste prijav na predpisanih obrazcih, ki so na razpolago pri Pokojninskem zavodu. Sicer ta način prijavljanja ni zaščiten s kazenskimi sankcijami, toda uporaba obrazcev omogočuje službodajalcu pravilno ravnanje, zavodu pa olajšuje pregledno in hitro poslovanje. Vsako podjetje naj tem prijavam posveča potrebno pažnjo in uporablja za to službo le sposobne uradnike. Te prijave naj praviloma podpisujeta službodajalec in prizadeti nameščenec. Tudi nazivi podjetij naj bodo točni, popolni in resnični.

Nejasnost vlada čestokrat tudi o tem, katere prejemke je treba prijaviti. Pokojninski zakon našteva v §-u 4., odst. 3., vse vrste prejemkov, ki prihajajo v poštev. Sem spadajo predvsem prejemki v denarju: n. pr. plača, stanarina, razne doklade, tantjeme, provizije, renumeracije, bilančne nagrade, nadalje prejemki v naravi: stanovanje, kurjava, razsvetljava, prehrana, užitek zemljišča, deputati v živilih, obleka, obutev itd. Vrednost stanovanja, kurjave, razsvetljave in prehrana se določa po tabeli o letni vrednosti naturalnih prejemkov, ki jo izdaja ban (v Dravski banovini je v veljavi tabela, priobčena v Služ. listu z dne 16. junija 1934). Za ostale naturalne prejemke naj službodajalci navajajo njihovo povprečno tržno ceno.

Vsi podatki morajo biti resnični. Vsaka neresnična prijava o poedinih navedbah ustvarja kazensko sankcijo po §-u 73. p. z. z denarno globo, v kolikor ne bi bil podan dejanski stan iz splošnega kazenskega zakona.

2. Vsaka kršitev te obveze v poedinih točkah (opustitev prijave sploh nepravočasna prijava, neresnični podatki o dobi službovanja, o višini prejemkov in o službenem opravilu), more poleg omenjenih kazenskih sankcij ustvariti tudi materijelne posledice, t. j. civilno-pravno odškodninsko odgovornost delodajalcev napram oškodovanemu nameščencu in njegovim svojcem.

Vsak tak nameščenec, v primeru njegove smrti njegovi svojci (vdova, otroci), ima odškodninski zahtevek napram takemu službodajalcu na povračilo škode (§ 1293. o. d. z. in naslednji). Ta zahtevek je moči uveljavljati le pred rednim sodiščem v triletnem zastaralnem roku od dneva, ko je zvedel za škodo in oškodovalca. Višina take škode je vedno znatno večja od vsote premij, katere bi bilo svojčas plačati v primeru pravilne in pravočasne prijave. Kajti sedaj je tak službodajalec dolžan plačati kritni kapital, ako gre že za dospelo rento, ali premijsko rezervo, s katero je mogoče naknadno dokupiti neprijavljeno službeno dobo ali zvišati prenizko prijavljene premije. Ti odškodninski zahtevki gredo v desettisoče in še več. Iz prakse vemo, da se je večina teh zahtevkov gibala med 50- in 100-tisoč. Taki zahtevki morejo čestokrat

v temelju ogroziti existenco poedinega podjetja, zlasti, če bi šlo za več primerov pri istem podjetju.

V zadnjih petih letih so se pričele pri nas zelo množiti te pravde. Škoda, ki se uveljavlja, znaša letno več stotisočev. Razvoj kaže, da je bilo v tem pogledu svojčas mnogo pogrešenega, in da se še danes precej greši, četudi čestokrat s krivdo obeh, delodajalca in nameščenca. V Dravski banovini se pojavi skoro vsak mesec vsaj ena taka pravda. Večina teh pravnih se konča s popolnim ali delnim uspehom za nameščenca. Izgube na strani službodajalcev so torej velike. Vse to pa ustvarja tudi mnogo razburjenja in neveselosti na obeh straneh; pri nameščenih in pri delodajalcih. Ta pojav je zadosten argument vsem, da naj se povsem opusti izigravanje teh zakonskih obvez. V interesu službodajalcev samih je, da izpolnjujejo te obveze, dokler so manjše, in da se tako izognejo kasnejšim, ki lahko postanejo po svojem obsegu usodepolne za nje same.

Tudi na Češkem in v Avstriji je položaj sličen. V Avstriji so te pravde znatno prej kakor pri nas zavzele tak obseg, da so morali že pred 8 leti to vprašanje rešiti z zakonskim ukrepom. Novela njihovega pokojninskega zakona je takrat prinesla amnestijo krivcem, oškodovanim pa delno povrnitev škode s tem, da jih je prevzela nase država. Pri njih so dopustne te pravde sedaj le v izjemnih, povsem določenih primerih. Tudi na Češkem je zavzel ta pojav velik obseg, o tem priča živahen razvoj tozadevne strokovne literature baš v zadnjem času.

Često se dogaja, da se službodajalec in nameščenec sporazumeta in opustita dolžno prijavo ali pa prijavitelja neresnične podatke. Taki dogovori nimajo po §-u 71. p. z. pravnega učinka in so torej tudi v primeru civilno-pravnega procesa nični. (§ 879. o. d. z.) Regresni zahtevek na strani takega nameščenca, odnosno njegovih svojcev napram službodajalcu kljub temu dogovoru obstoji. Tak dogovor je dopusten le po ukinitvi službenega razmerja in po ugasnitvi ugotovitvene pravice, ki jo ima Pokojninski zavod (§ 41. p. z.).

II.

1. Druga važna dolžnost je predpisana v §-u 42. p. z., ki določa, da plačuje zavodu prispevke (premije) samo službodajalec. Pokojninski zavod torej izterjuje premije od službodajalcev, nikdar pa ne od nameščenecov. Za to plačilo mora torej skrbeti le službodajalec, ne pa nameščenec.

Prispevki zapadejo v plačilo prvi dan vsakega koledarskega meseca v naprej. Dolžnost plačila prispevka nastane torej ex lege z nastopom zavarovanju zavezanega nameščenca, ne pa s prijavo v zavarovanje, ali s predhodnim opominom. Ako je bil nameščenec v enem koledarskem mesecu zaposlen pri več službodajalcih, ima pravico oni službodajalec, ki je plačal celo mesečno premijo, na sorazmerno odškodnino od ostalih (§ 40. p. z. in § 896 o. d. z.). Če začne ali poteče zavarovalna obveza tekom koledarskega meseca, je treba plačati kljub temu celotni mesečni prispevek.

Le pravočasno izvršeno plačilo premije dovoljuje službodajalcu, da lahko odtegne nameščencu oni del

od njegovih prejemkov, ki je določen v §-u 39., odst. 4., p. z. Ta razdelitev premije na delodajalca in nameščenca ima seveda le organizatorično pravni smisel; koga koncem koncev gospodarsko zadene ta obremenitev, ne more odrediti zakonodajalec.

Do tega odtegljaja službodajalec ni obvezan, ampak samo upravičen. Ta odtegnitvena pravica je naravno dopustna le pri izplačilu plače in ugasne v treh mesecih od dneva prvega izplačila plače potem, ko je dospel prispevek v plačilo. Tako na primer pri izplačilu plače za mesec junij dne 30. junija (torej plača za nazaj), je upravičen službodajalec odtegniti nameščencu nanj odpadajoči del največ za mesec junij, maj, april in marec; pri izplačilu plače za junij dne 1. junija (plača v naprej) pa največ za mesec junij, maj in april.

Ta odtegnitev ni dopustna, a) ako ni bila premija predhodno zavodu že plačana, b) ako je potekel 3 mesečni zastaralni rok, ki je prekluzivne narave, c) ako je nameščenc izstopil že iz službe. Vsako kršitev v teh primerih je klasificirati kot prestopok po §-u 75. p. z. in se kaznuje z denarno globo.

Možno je tudi, da službodajalec odtegne odpadajoči del od nameščenceve plače, ne odvede pa niti predhodno, niti naknadno premije Pokojninskemu zavodu. Po našem pokojninskem zakonu ni to kaznivo, enako tudi naša judikatura ne kvalificira tega kot dejanski stan poneverbe po kazenskem zakoniku. Češki pokojninski zakon je strožji od našega in označuje odtegnjeni del kot službodajalcu zaupano dobro, kar ima za posledico v primeru izostanka plačila premije klasifikacijo poneverbe po kazenskem zakonu. Slično je urejeno tudi v avstrijskem pokojninskem zavarovanju.

Vsaka kršitev te odtegnitvene pravice po službodajalcu ustvarja na nameščencevi strani privatno-pravni regres. Za te spore so pristojna le redna sodišča, dočim je za kaznovanje sledečega prestopka pristojno po §-u 75. p. z. sresko načelstvo. Samo odtegovanje večjega dela od dovoljenega se kaznuje kot prestopok po §-u 75. p. z. z denarno globo.

Pri naknadnih sporih in pravnih uveljavljanjih službodajalci odtegnitveno pravico, toda neupravičeno. Tu ni namestu niti uporaba regresa iz §-a 1042. o. d. z., niti uveljavljanje obogatbenega regresa po §-u 1431 o. d. z. Kajti oba regresa predpostavljata neutemeljeno plačilo privatno pravne obveze, dočim je odtegnitvena pravica javno-pravna ustanova, ki obstoji le pod izvestnimi pogoji.

2. V pokojninskem zakonu je izrecno označen dan dospelja premije v plačilo (prvi dan v koledarskem mesecu). Če pa je službeno razmerje nastalo tekom koledarskega meseca, je samo ob sebi razumljivo, da je dan dospelja prvi dan službenega razmerja. Ako ne plača službodajalec dospele premije na ta dan, je v zamudi. To ima zanj posledico, da je dolžan plačati zavodu poleg premije še 5% zamudne obresti (§ 44. p. z.) in stroške opomina v višini 1% dolžnega zneska, najmanj pa Din 10.— (§ 86., točka 3., statuta P. Z.). Te obresti se predpišejo od dneva dospelja premije dalje. Za ta predpis ni potreben noben predhodni opomin na plačilo premije, kakor je to v bolniškem zavarovanju. Premija je določljiva na temelju prijavljenih službenih prejemkov, se odmerja po koledarskih mesecih, ne pa po prijavljenih dnevih.

Vsak službodajalec, ki ima vsaj enega obvezno ali neobvezno zavarovanega nameščenca, je član Pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani. Kot takemu mu pristoji aktivna in pasivna volilna pravica do sodelovanja v vseh organih zavodove samouprave. (Občni zbor delegatov, upravni odbor, izvršilni odbor, rentna komisija, razsodišče, revizorji itd.) Vsi organi so organizirani na osnovi paritetnega zastopstva službodajalske in nameščenske skupine. Službodajalci torej soodločujejo o poslovanju zavoda in o upravljanju premoženja v enaki meri kot nameščenci-zavarovanci.

Iz tega je razvidno, da nalaga naše pokojninsko zavarovanje zasebnih nameščencev službodajalcu veliko odgovornost za pravilno izvajanje številnih obvez, na drugi strani pa jim omogočuje tudi polno soodločevanje v upravi nosilca tega zavarovanja. Pravilno razumevanje teh obvez in pravic ni torej zgolj v korist službodajalstva, ampak je tudi v interesu nemotenega in pravilnega izvajanja te važne socialno-politične ustanove.

Dr. Köstl Janko

ZA USPEŠNO TUJSKOPROMETNO PROPAGANDO

Narodni pa tudi mednarodni tujski promet sta odvisna od propagande, bodisi, da je izvedena po tem ali onem načinu. Merodajni činitelji se tega dejstva tudi pri nas dobro zavedajo in z veseljem opažamo, da se naša tujskoprometna propaganda iz leta v leto izboljšuje. Skoro vse panoge reklame se stavljajo v službo tujskoprometne propagande in sadovi intenzivnega, dobro premišljenega dela v dosego čim večjega tujskega prometa so vedno obilnejši. Naša kraljevina, ki ima vse pogoje za uspešen tujski promet, ni več neznana v svetu; iz vseh krajev prihajajo tuje, da uživajo, pri zanje ugodnih cenah, našo priznano gostoljubnost in lepoto naše zemlje. Vendar pa še dolgo ne bomo na cilju. Še mnoge tisoče gostov lahko sprejmemo in mnogim tisočem lahko še prijeto postrežemo. Zato premislimo, kaj še lahko storimo, da jih privabimo, premislimo pa tudi, zakaj doslej še niso prišli.

Vsak trgovski pomočnik, ki stoji v trgovini ve, da je treba z različnimi strankami različno občevati. Ve tudi, da ugaja temu tako, drugemu drugačno blago. Pri občevanju s strankami je kaj hitro opazil kupno moč posameznika in vse to bo upošteval, če bo hotel dobro služiti svojemu gospodarju. Podobno je pri izvrševanju tujskoprometne reklame. Napačno je mnenje onih, ki hočejo hkratu vse sloje obdelovati. Isto reklamo pošiljajo na jug kot na sever, ker so mnenja, da zadostuje, če je v jeziku one dežele, kamor jo pošiljajo, pomislijo pa ne, da so ljudje tam čisto drugačni kot tu, da imajo druge navade, druge zahteve in druge želje. Vzemimo na primer propagandni lepak, ki smo ga razobesili kolikor mogoče na goste, hoteč s tem opozoriti kar največ tujcev na našo lepo domovino. Dosegli smo morda, da v resnici najširši sloji vidijo naš lepak, toda kar čudili se bomo minimalnemu uspehu te reklame. In zakaj? Isti lepak je razobešen v centru mesta, v delavski četrti, v četrti razkošnih vil boga-

tašev; vidijo ga mladi in stari, moške in žene, zdravi in bolni, delavci in uradniki, akademsko izobraženi in preprosti, nešolani ljudje. Lahko rečemo, da so res »vsi ljudje« videli lepak, toda ker je bil namenjen prav vsem, nismo mogli vzbuditi pravega zanimanja posameznikov. To pa moramo predvsem doseči, ker le tako bomo imeli tudi uspeh. Kakor reklama posameznega trgovca ne sme biti šematična, prav tako tudi uspešna tujsko-prometna reklama ne sme biti izvršena šematično.

Trgovec, ki se peča z reklamo, ve, da je nemogoče vsakega posameznika individualno obdelovati, pa tudi tujskoprometna reklama ne more posameznika različno opozarjati na predmet propagande. Nujno potrebno je zato, da razdelimo vso veliko maso vsaj v posamezne sloje in te zopet v razne razrede skupnih interesov. Ni dovolj, če ločimo, recimo, ženski spol od moškega, ampak iti moramo dalje in tudi ženski svet še opredeliti v več skupin z ozirom na izobrazbo, poklic, samostojnost, odvisnost, poklic moža, starost, materinstvo, zdravstveno stanje itd. Pri propagandi v časopisju bomo prikrojili besedilo naših oglasov po čitateljih — drugače bomo inserirali v družinskem listu, drugače v dnevnikih različnega političnega naziranja, zopet drugače v strokovnem listu. Tudi v reklamah s prospekti je pregrupiranje potrebno. Izdelovali bomo prospekte oziroma vabilne brušure za različne sloje različno. Ozirali se bomo na premoženjsko stanje posameznih skupin, na skupne interese tega in onega stanu, ločili bomo hribolezce od plavačev, bolne od zdravih, oddiha potrebne od razvedrila željnih; vobče bomo pri izdelavi vsakršne reklame pazili, da bomo opozarjali vsakogar na ono, kar ga zanima in česar si želi. Dosegli bomo s tem, da bo dobila naša reklama pečat osebnosti; vsakdo bo nekako čutil, da je vabilo prav njemu namenjeno. Vsi vemo, da je osebna reklama najuspešnejša in prav gotovo tudi tukaj ne bo izostal zaželjeni uspeh.

Priznam, da bi zahtevalo tako delo ogromno truda in časa, a neizvedljivo ni. Dolavoljni pa smo in radi bomo delali, saj bo naš trud in naše delo obrodilo najlepši sad: koristilo bo našemu narodnemu gospodarstvu in v prid bo naši ljubljeni domovini.

I. V.

POLOŽAJ SVETOVNEGA GOSPODARSTVA

Nemški zavod za konjunktorno raziskovanje podaja o položaju svetovnega gospodarstva v sredi tekočega leta sledečo sliko:

Najnovejši svetovnogospodarski razvoj potrjuje, da so se tendence razmaha ojačile in utrdile. Zlasti v USA sta produkcija in prodaja na novo narasla, pri čemer so glavne nositeljice poživljenja ojačene samozdravilne sile gospodarstva, v prvi vrsti zasebno investicijsko delovanje.

Sploh je delež čisto ekonomskih činiteljev na ojačenju razmaha večji kot mednarodno oboroževanje. Tudi brez oboroževanja bi se bil konjunktorni razmah ojačil, in sicer vsled večje likvidnosti kreditnih trgov, vsled vpostave pametnejših relacij v cenah, vsled olajšanja pri plačevanju dolgov, zmanjšanja zalog in večje nujnosti investicijskih potreb.

Razveseljiv je znak, da je bila svetovna trgovina v prvem letošnjem četrtletju večja kot v isti lanski dobi. V trgovski politiki pomenijo trgovske pogodbe med USA in Francijo oziroma Finsko nov dokaz boljšanja. Čeprav moramo računati s precejšnjim povečanjem poljedelske produkcije, so ostali trgi sirovin razmeroma trdni, kar je znak rastočega industrijskega povpraševanja in že zelo močne likvidacije zalog.

Novo težkočo so se pojavile pač v deželah zlatega bloka; vendar vidijo v tej krizi proces, ko se bolezen kljub poostrenju nagiba k boljšanju. Nova francoska vlada odklanja deflacijsko politiko in je odločena, da dobi za brezposelne potrebno delo. Doslej je bila državna kreditna ekspanzija nevtralizirana po glavničnem begu, zlatem odtoku in kopičenju denarja doma. Brž ko se bo moglo to ustaviti, bo nastopil dvig konjunktura, ki bi se mogel kot reakcija na deflacijsko politiko razviti celo v hausse.

Tako stopa svetovno gospodarstvo z upapolnimi pogoji v četrto leto razmaha. Vsled sprememb v deželah zlatega bloka so dani predpogoji za vstop zadnjih velikih industrijskih držav v krog boljšanja. Spričo boljšanja mednarodnih trgovskih stikov se more računati s tem, da se bo prepad med domačim in zunanjim gospodarstvom izravnal. Vsi ti lepi izgledi nam pa seveda nikakor ne morejo prikriti dejstva, da se je tudi tretje leto razmaha v mednarodnih gospodarskih stikih zaključilo z nepovoljno bilanco. Obseg svetovne trgovine je še zmeraj le 15 odstotkov nad globinsko točko leta 1932., dočim je indeks svetovne industrijske produkcije narasel skoraj za polovico. Pri tem je bila trgovina s sirovinami vsled zastoja mednarodne blagovne izmenjave le deloma prizadeta, dočim je trgovina z živili, nahajajoča se skoraj 20 odstotkov pod letom 1929., v kritičnem položaju. Tu se kaže vpliv stremljenj po reagrarizaciji. Najširša vrzel zija vsled trgovsko-političnih ovir, nove industrializacije mnogih dežel in predvsem vsled zastoja mednarodne kreditne kupčije v izmenjavi fabrikatov. In ni še izgledov, da bi zopet prišlo do mednarodnega glavničnega eksporta.

Če motrimo stagnacijo svetovne trgovine, se nam ta stagnacija izoblikuje v prvi vrsti kot problem posameznih eksportnih živilskih ozemelj (Jugovzhodna Evropa) in predvsem kot problem starih industrijskih dežel. Kriza industrijskega eksporta je tudi v najožji zvezi z mednarodno deflacijo dolgov.

Ozdravitveni proces na notranjih trgih je dosegel lepe rezultate. Svetovna blagovna produkcija je danes najbrž že prekoračila stanje leta 1929. Manj razveseljiv je pa ta razvoj pač v vidiku upoštevanja prirastka prebivalstva od leta 1929. dalje. Moremo trditi, da je prebivalstvo od tedaj do danes naraslo za 8 odstotkov; in to upoštevajoč vidimo, da je blagovna preskrba svetá še zmeraj skoraj za desetinko manjša kot je bila leta 1929. Čeprav je deloma nastopilo pomanjkanje strokovnih delavcev, ostane brezposelnost skupna skrb skoraj vseh industrijskih dežel. Popolnoma je izginila brezposelnost le v Švedski.

Svetovna brezposelnost je padla od 24,900.000 oseb v letu 1932. na 14,800.000 v letu 1935., a je še vedno skoraj za polovico večja kot je bila leta 1929. To je v zvezi z naraščanjem prebivalstva, je pa tudi posledica rastočega delovnega uspeha v produktivnih obratih. Tako ceni Roosevelt, da bi se mogla produk-

cija leta 1929, izvršiti danes s štirimi petinami tedaj zaposlenih delovnih moči, in res je bil delovni uspeh industrije leta 1935. za osebo in uro povprečno 23 odstotkov večji kot leta 1929.

V raziskovanju o trajnosti razmahnih tendenc pride uvodoma omenjeni zavod do zaključka, da je sedanja konštelacija sil v svetovnem gospodarstvu še vseskoz ugodna za nadaljnje boljšanje. Dežele zlatega bloka bodo letos depresijo skoraj gotovo premagale; v drugih deželah pa, tako v USA, so se pričele razvijati važne sile dviga, na primer zasebno investicijsko gibanje.

*

Če motrimo bilanco sedmih sankcijskih mesecev s stališča svetovnega gospodarstva, moremo ugotoviti, da je bilo izločenje Italije iz mednarodne trgovine razmeroma le majhnega pomena za razvoj konjunktura. Ne glede na to, da je z izstopom Italije nastopivša vrzel v mednarodni blagovni izmenjavi bila deloma izpolnjena s prodiranjem drugih dežel, zlasti Španije, moramo tudi pomisliti, da delež Italije v svetovni trgovini ni bil dosti velik, da bi mogel povzročiti motnje; na Italijo odpadajoča kvota v svetovnogospodarski blagovni izmenjavi ni večja kot 3%. Seveda pa motrenje s svetovnogospodarskega stališča še ne odkrije vseh strani problema; upoštevati moramo, da so bile nekatere države, tako Jugoslavija, vsled sankcij zadete s polno silo, dočim so bile druge manj prizadete in so nekatere vsled sankcij celo profitirale, prodirajoč v prodajna ozemlja, ki jih je preje oskrboval italijanski izvoznik. Sankcije torej niso spremenile temeljne smeri mednarodne konjunktura, a so povzročile lokalna motenja razne intenzitete, ki bi se pri skupni bilanci morala upoštevati.

*

Omenili smo svetovno trgovino. Podamo dodatno, ker nismo hoteli motiti gornjega poročila, še par besed o razvoju svetovne trgovine v prvem letošnjem četrtletju. Bila je po vrednosti za 8'5% in po množini za 7'9% manjša kot v zadnjem lanskem četrtletju. To je sezijski pojav, čeprav letos vsled založbe v zadnjih lanskih mesecih nekoliko bolj viden. Če hočemo dobro primerjati, moramo pogledati na prvo lansko četrtletje; in tu vidimo, da je bila trgovina letos po vrednosti za 5'9% in po množini za 1'6% večja kot lani v istih mesecih.

Padec zunanje trgovine v prvem letošnjem napram zadnjemu lanskemu četrtletju je bil v Evropi mnogo večji kot v prekomorskih deželah; a tudi v Evropi je bila vrednost prodanega blaga letos za 4% večja kot lani v isti dobi. Da je najbolj nazadoval izvoz Italije, je pač jasno. Sicer italijanska statistika od začetka sankcij dalje ne priobča nobenih številke več, vemo pa na primer, da je v prvem letošnjem četrtletju napram istemu lanskemu četrtletju padel uvoz Švice iz Italije za 41%, uvoz Francije iz Italije za 91% in uvoz Anglije iz Italije celo za 97%. Trgovina Nemčije in USA z Italijo se pa ni nič zmanjšala. — V prekomorskih deželah sta napram isti lanski dobi narasla letos tako uvoz kot izvoz in je bil razvoj vobče dosti ugodnejši kot v Evropi.

Če damo zunanji trgovini 52 v statistiki upoštevanih držav za l. 1929. številko 100, je izkazano prvo lansko četrtletje s številko 74'6, zadnje lansko z 82'3 in prvo letošnje s številko 75'8.

Dr. V. Š.

POŽIVLJENJE MEDNARODNE PLOVBE

V preteklem letu se je mednarodna trgovska plovba zelo poživila, za kar sta merodajna dva posebna vzroka: 1. ojačeno oboroževanje, ki je rabilo velike transporte v cinu in v drugih sirovinah, za oboroževalno industrijo neobhodno potrebnih; 2. iz strahu pred poostritvijo političnih razmer pospešena dopolnitev zalog. Da je na pomorsko trgovsko plovbo pobudno vplivalo tudi nalahno gospodarsko zboljšanje v raznih deželah, se vidi že iz dejstva, da se ravno v teh deželah opaža večji ladijski promet in pomnožena gradba ladij.

O spremembah mednarodnega ladijskega prometa nas poučijo sledeče številke; pri tem mislimo res na veliko plovbo, ne na majhne razmere, kot so na primer deloma v Sredozemskem morju.

Prihajajoče ladje (v milijonih ton)		
Pristanišča	1934	1935
Nemška pristanišča	39.300	40.300
Belgijska pristanišča	26.000	27.500
Pristanišča Zedinjenih držav	45.700	47.000
Francoska pristanišča	52.600	51.000
Holandska pristanišča	71.300	70.200
Angleška pristanišča	85.400	85.500
Švedska pristanišča	18.200	19.500

V Franciji so razmere trgovske pomorske plovbe zelo neugodne; to se vidi v nazadovanju pristaniškega prometa in v tem, da se trgovsko brodovje razen »Normandie« ni skoraj nič pomnožilo. Na koncu preteklega leta je počivalo 500.000 ton ladijske vsebine. Še slabše je v Holandiji. Od l. 1931 do 1936 je tonaža padla za 20 odstotkov; in če je na koncu leta 1935 bilo brez dela le 19 ladij s 108.000 tonami napram 47 ladjam z 271.000 tonami na koncu leta 1934, to ni znak plovbnega poživljenja, temveč posledica dejstva, da so Rusi, Italijani in Grki pokupili ves porabljeni material.

Med deželami, kjer se je trgovska plovba res poživila, imenujemo Zedinjene države, Belgijo, kateri je mnogo koristila svetovna razstava ob zelo dobrem potniškem prometu s prekomorjem, Švedsko in v prvi vrsti Anglijo. 17 največjih angleških ladjedelnic je razdelilo leta 1934 povprečno dividendo 1·83%, lani pa 2·21. Ladjedelnice so vseskozi dobro zaposlene in so zgradile lani 185 novih ladij s tonažo 500.000 ton, kar je 40.000 ton več kot v letu 1934. Podobno moremo reči o nemških ladjedelnicah, ki so mogle svoj delež na svetovnih gradbenih naročilih povišati od 3% v letu 1933 na 17·5% v letu 1935; pripomniti je pa seveda treba, da se polovica v nemških ladjedelnicah grajenih ladij gradi na inozemski račun. O Japonski še ni natančnih podatkov; zdi se pa, da je pomnožila v preteklem letu število trgovskih ladij za približno 200 enot.

Posebno stališče v svetovnem plovbnem prometu ima Rusija. Od leta 1928 do leta 1935 se je pomnožilo njeno trgovsko brodovje od 349 ladij s 378.000 tonami na 575 ladij z 1.100.000 tonami. Letos je v načrtu nadaljnjih 250.000 ton in bi štel rusko trgovsko brodovje na koncu tekočega leta 1.350.000 ton. S tem stopa Rusija, ki po svetovni vojski v morskem prometu ni nič pomenila, v prvo vrsto pomorskih trgovskih

narodov. Obenem s povečanjem pomorskega prometa dela Rusija tudi na tem, da gradi ladje v lastnih ladjedelnicah. Še zmeraj prihaja večina novih ladij iz inozemstva — lani na primer 168 ladij s 174.000 tonami —, a domače ruske ladjedelnice so mogle lani zgraditi vseeno že 60.000 ton ladijske vsebine. Ruska zastava je v evropskih pristaniščih vedno bolj pogosta; prej je morala Rusija izvažati svoj les in svoje žito z najetimi ladjami, danes pa izvažata velik del že z lastnim brodom. V razlikovanju z ladjami drugih narodov se na ruskih ladjah nikdar ne prevažata tuje blago, temveč vedno le blago na račun Moskovskega komisariata za zunanjo trgovino.

Kakor poroča »Lloyd's Register«, je pričakovati v tekočem letu nadaljnega povečanja svetovnega trgovskega brodom. Lani je bilo na novo zgrajenih 1.300.000 ton proti 967.000 tonam v letu 1934, letos je pa pričakovati še večjega prirastka. Po poročilih velikih družb je potniški promet zadovoljiv; zlasti na Atlantiku se pričakuje za poletno sezijo močno poživljenje. Tudi v blagovnem prometu izgledi niso neugodni, kar se pozna že v nalahnem dvigu tovarnega prevoznega indeksa. Seveda pa more biti poživljenje v plovnem prometu le tedaj trajno, če se bo boljšanje gospodarskih razmer nadaljevalo, ker so uvodoma omenjeni posebni vzroki letošnjega poživljenja le začasni.

Š. V.

ŽELEZO IN PREMOG

Velikanske spremembe, ki se vršijo v svetovnem gospodarstvu vobče in v železu ter premogu še posebej, so se v nezmanjšanem obsegu nadaljevale tudi v preteklem letu. V večini starih premogovnih in železnih dežel je bil razvoj dosti manj ugoden kot v novih deželah te produkcije. Odstotni delež starih dežel na svetovni produkciji pada naprej, delež novih dežel se dviga. Ponavljajo se oni dogodki, ki so svoj čas spremenili obraz sveta, ko je poleg stare Evrope stopila Amerika kot nov veleproducent železa in premoga ter je potegnila nase vedno rastoče odstotne deleže svetovne produkcije. Sedaj je razlika ta, da spada danes tudi Amerika v ono skupino dežel, ki so potisnjene v defenzivo in da so nove industrijske dežele, kot Rusija, Južna Afrika, Avstralija, Japonska, prešle k napadu. Od skupine starih dežel, ki je na umiku, sta se mogli ločiti le dve državi, Anglija in Nemčija, in se jima je posrečilo, da sta prišli zopet čez svetovno povprečnost.

Svetovna produkcija črnega premoga je dosegla leta 1929 109 odstotkov predvojne višine, je padla leta 1932 na 77 %, je narasla leta 1934 na 88 in lani na 90 odstotkov, s čimer še vedno ni dosežena predvojna višina. Z gornjo številko ta produkcija daleč zaostaja za industrijsko svetovno produkcijo, ki je dosegla leta 1935 okoli 145 odstotkov predvojne višine. Zaostalost črnega premoga je povzročena na eni strani po prodiranju drugih nosilcev energije, na drugi po boljši izrabi starih nosilcev energije. Produkcija rjavega premoga je narasla napram predvojni dobi na 143 odstotkov, produkcija petroleja na 425 odstotkov. Približno isti odstotni previšek kot petrolej

izkazuje uporaba vodne sile, zemškega plina in šote. Poleg večje produkcije je pa tudi sama izraba teh nosilcev energije sedaj za najmanj 20 odstotkov boljša kot je bila pred vojsko. Iz tega pridobljena energija je usposobila z bolj racionalno izrabo tehniko za večjo produkcijo blaga.

Rezultat je ta, da potrebuje svet danes za blagovno produkcijo, ki je za 45 odstotkov večja kot pred vojno, za 10 odstotkov manj črnega premoga kot prej.

Svetovna produkcija črnega premoga je dosegla lani 83 % konjunkturnega leta 1929, dočim je dosegla produkcija petroleja 108 % omenjenega konjunkturnega leta. Tekoče leto bo prineslo črnemu premogu najbrž nadaljnje zboljšanje, a izključeno je, da bi bili doseženi letos novi konjunkturni rekordi.

Evropski kontinent brez Rusije je zaostal za svetovnim razvojem. Še bolj bi se to poznalo, če bi od drugih dežel izločili rastočo nemško produkcijo. Tudi Zedinjene države Severne Amerike so lani zaostale za povprečnostjo. Od dežel, ki so močno napredovale, omenimo Chile, ki je prišel na 125 odstotkov konjunkturnega leta 1929, Turčijo s 170 odstotki in Rusijo z 250 odstotki; svetovna povprečnost je bila lani kot omenjeno, za 17 % pod letom 1929.

Kriza je svetovno produkcijo jekla polagoma znižala na 42 odstotkov l. 1929, nakar je zopet narasla in je prišla leta 1935 na 82 odstotkov. Tekoče leto je dobro pričelo, vendar ni verjetno, čeprav mogoče, da bi bila dosežena višina leta 1929.

Že dejstvo, da je bilo v letu 1935, »oboroževalnem letu prve vrste«, manj jekla porabljenega kot v letu 1929, ko je bilo oboroževanje odločno manjše, nam pravi, da poraba oboroževanja za razvoj jeklene produkcije ne more biti merodajna. Izračunili so, da bi dve ali tri mesečne produkcije jekla mogle popolnoma na novo oborožiti vse armade sveta. Domnevamo, da se porabita približno dve tretjini jeklene produkcije za nadomestilo in le ena tretjina za nove investicije. Torej bi one dežele, ki lani niso dosegle dveh tretjin produkcije leta 1929, ne mogle kriti niti nadomestilne porabe, kaj šele da bi mogle misliti na pomnožitev svojega produkcijskega in prometnega aparata. Med te dežele računimo Zedinjene države, Čehoslovaško, Avstrijo, Balkan (brez Turčije). Približno v ravnovesju sta nadomestilo in obraba v Franciji, Belgiji, Švici, Ogrski in Poljski. Previšek produkcije nad nadomestilno porabo, torej investicijska možnost, obstoji v Evropi od leta 1933 dalje v Angliji, od l. 1934 naprej v Nemčiji, Skandinaviji, Italiji, Rusiji ter (razen Zedinjenih držav) v večini prekomorskih dežel. Rusija, Japonska, Južna Afrika in Indija so tipične nove produkcijske dežele, ustvarjajoč si nov industrijski produkcijski aparat, ki bo pozneje močno pritiskal na stališče starih dežel.

Rekli smo, da je svetovna produkcija sirovega jekla dosegla lani 82 odstotkov one iz leta 1929, ko je znašala na mesec povprečno 10 milijonov ton. Evropski kontinent, brez Rusije, torej pravo torišče oboroževalne norosti, je dosegel lani 78%, je ostal torej pod svetovno povprečnostjo. Še globlji bi bil, če bi izločili Nemčijo in Italijo. Zedinjene države Severne Amerike so prišle lani celo šele na 61 odstotkov produkcije l. 1929. Češkoslovaška je bila l. 1935.

s 56% na zadnjem mestu, čeprav se je produkcija v zadnjem času močno zboljšala. Anglija je s 102% daleč nad svetovno povprečnostjo. Približno isto je v Indiji, 104%. Japonska je producirala lani 200 odstotkov produkcije l. 1929, Rusija pa celó 254 odstotkov. Nemčija je s 100 odstotki (vključno Saarsko okrožje) prišla na polno rekordno višino. Omenimo še Poljsko, ki je dosegla 68 odstotkov.

MEDNARODNI BLAGOVNI TRGI

Pretežno navzdol obrnjeni razvoj cen na mednarodnih sirovinskih trgih se ni še nič ustavil. Važni porabni predmeti, kot pšenica, sladkor, džuta, kovine itd. so na ceni izgubili, dočim jih je le malo moglo obdržati prejšnjo višino ali pa celo na ceni pridobiti. Podjetnost je poleg drugega močno ovirana po nemirih v Palestini in Egiptu, po negotovosti glede francoskega franka in drugih vrednot itd.

Nakupovanje je bilo v zadnjem času mirno in le v posameznih vrstah nekoliko živahnejše. Pritisk na svetovnem trgu pšenice se je nadaljeval. Od pričetka leta dalje je kanadska pšenica izgubila nič manj kot 17% na vrednosti. Na ceno pritiska zlasti Argentina, ki ima še velike zaloge. V Srednji Evropi in v Rusiji je stanje žitnega pridelka dobro do prav zadovoljivo. Čisto v nasprotju z drugimi vrstami žita je bil trg rži prav dober in se je rž tudi v Ameriki dobro prodajala. — Dansko sirovo maslo, ki je od konca februarja do konca aprila zgubilo na ceni 30 odstotkov, je prekoračilo sezijsko globinsko točko in je pričelo v maju na ceni močno pridobivati.

Kolonialno blago je bilo mirno. — Sladkor smo že omenili; opozarjajo na vesti o večjem pridelku na Kubi ter na rezerviranost angleških rafinerij. — Na trgih kave se je po dolgem času prvič zopet pojavilo močnejše povpraševanje; Brazilija mnogo pričakuje od pogajanj z Nemčijo, ki je njena druga odjemalka. — Živahnejše povpraševanje po kakau se je nadaljevalo. Večji svetovni produkciji odgovarja večji svetovni konsum in se more zato statistični položaj označiti kot normalen.

V skupini vlaknastih sirovin je odnehala sirova svila in džuta in nekoliko tudi volna. — Pri džuti je padanje cen v ozki zvezi z razširjenjem pridelovalnega sveta. V Evropi pa dežele, ki pridelujejo lan, zelo zanj agitirajo, kar seveda džuti škoduje. — Stalno prodiranje umetne svile in izgledi na večji pridelek na Kitajskem najjasnjujejo pritisk, ki mu je trg sirove svile izpostavljen že več mesecev. — Od novembra dalje sirova svila izgublja na ceni okoli 30%. — Stabilnost v cenah bombaža, trajajoča že od lanskega novembra dalje, je posledica nad pričakovanjem dobrega konsuma.

Na trgu kovin je opazovati splošno padanje; cin na primer je izgubil v maju nad 6%, kar je posledica taktike londonskih kartelnih krogov. — Da se baker razmeroma dobro drži, ima svoj vzrok v relativno visokem svetovnem konsumu. Razen za oboroževalne namene je povpraševanje po bakru tudi sicer prav živahno. Želja po zvišanju cene je pri ameriških bakrenih skupinah stopila nekoliko v ozadje. — Svinec in cink sta svojo v februarju in marcu doseženo višino po-

polnoma zopet izgubila in se gibljeta na januarskem nivôju. Vedeti pa moramo, da produkcija svinca raste in da stoji vprašanje tvorbe novega cinkovega kartela slej ko prej pred velikimi težkočami. — Srebro je mirno.

Pričenjajoča se poletna sezija na ceno kavčuka slabo vpliva, vendar so pa cene še zmeraj za 20 odstotkov višje kot so bile lani ob tem času. Upajo na nadaljnji ugoden razvoj svetovne porabe kavčuka; za tekoče leto je preračunjena na ca 1 milijon ton.

Podamo običajni seznam:

Blago	Borza	April 1936	Maj 1936	Junij 1936
Pšenica	Chicago	87—	85·75	84—
Rž	Chicago	53—	52·12	53·62
Kava	New York	6·25	6·25	6·75
Sladkor	New York	2·81	2·96	2·81
Sirovo maslo	Kopenhagen	1·80	1·65	1·92
Bombaž	New York	11·30	11·63	11·78
Džuta	London	19—	19—	17·75
Volna	Brandford	33—	32·50	32—
Lan	Leningrad	41—	41—	41—
Baker	New York	8·92	8·92	8·82
Cin	New York	47—	46·75	43·12
Cink	London	15·12	15·37	15·31
Svinec	London	15·94	14·50	14·25
Srebro	London	20·06	20·37	20·06
Kavčuk	London	7·56	7·31	7·31

Žir.

MEDNARODNE BLAGOVNE BORZE DALJE NEENOTNE

Razvoj tečajev na velikih mednarodnih blagovnih borzah je bil v zadnjem času neenoten. Newyorška borza je kazala dobro razpoloženje in so tečaji krepko narasli. London ni kazal bistvenih sprememb, dočim zaznamuje pariška borza občutne padce. Berlin se ni spremenil. V Amsterdamu so Philipsove delnice precej zgubile, a druge delnice so se po večini opomogle. Milan in Praga sta se utrdila, itd. Podamo seznam za sredo maja in sredo junija, pri čemer je indeks na koncu leta 1927. enak 100.

Borza	Sredi maja	Sredi junija
Berlin	39·7	39·7
London	77·8	77·8
Pariz	43·0	36·3
Bruselj	36·2	35·6
Amsterdam	39·5	40·8
Stockholm	21·3	20·6
Zürich	41·8	42·3
Dunaj	46·9	46·2
Praga	79·7	81·6
Milan	102·5	103·8
New York	95·9	98·0

Iz delniških indeksov navedenih borz izračunjeni mednarodni borzni indeks je izkazan v sredi junija s številko 56·6.

Žir.

NAŠE GOSPODARSTVO SREDI LETA 1936.

Že v našem zadnjem gospodarskem pregledu smo omenili uspeh vpisa državnih 3mesečnih blagajniških zapiskov. Prva tranša 200 milij. Din je bila izdana v dobi od 26. februarja do 3. marca in je prispela v plačilo od 26. maja do 3. junija. Kot je bilo pričakovati, je bila večina tega zneska vpisana na novo za tri mesece.

Tudi druga tranša v znesku 100 milij. Din je bila vpisana v razmeroma kratkem času od 20. aprila do 14. maja. Ti zapiski zapadejo v plačilo od 20. julija do 14. avgusta. Ker je baš tedaj pričakovati znatnega dotoka davkov, bo državna blagajna z lahkoto izplačala vsem onim, ki bodo zahtevali plačilo v gotovini. Meseca maj in avgust pa poleg jesenskih mesecev prinašata največ dohodkov državnih blagajni, deloma radi tedaj zapadlih davkov.

Z ozirom na uspeh, ki ga je dosegla država z razpisom 3mesečnih blagajniških zapiskov, je prešla na vpis preostalih 200 milijonov Din, toda za daljše roke. Tako se je začel sredi junija že vpis 6mesečnih in enoletnih zapiskov, za 6mesečne zapiske znaša obrestna mera 4'25%, za enoletne pa 4'5%. Ker je omogočen lombard teh zapiskov pri privilegiranih denarnih zavodih, je gotovo, da bo tudi ta emisija uspela.

Pri tej emisiji je pomembno, da je dovolilo finančno ministrstvo porabiti za vpis tudi vezane dinarje. Ti dinarji sicer še nadalje ostanejo pod kontrolo, toda lastniki teh dinarjev, ki notirajo v Curihu 3—4 švicarske franke za 100 Din, se bodo gotovo radi poslužili možnosti vpisa, ker jim sedaj ti dinarji ne nosijo nič, če pa jih porabijo za vpis, pa dobe 4'25, oz. 4'5 % obresti. Zaenkrat še niso objavljene podrobnosti o porabi in kontroli teh dinarjev. Vezanih dinarjev je bilo v naši državi po poročilu Narodne banke na koncu leta 1932. 90'8 milij., na koncu l. 1933. 50'34 milij., na koncu l. 1934. 39'1 milij. in na koncu l. 1935. samo še 29'24 milij. Din. Vprašanje pa je, če se bodo lahko porabili tudi takozvani začasno vezani dinarji in pa takozvani prej prosti dinarji, katerih je pa znatno več (prvih na koncu l. 1935. 38'2, drugih 141'6 milij. Din).

V našem domačem gospodarstvu se nadaljuje politika javnih del in sedaj so se začele razpisavati tudi licitacije za cestna dela v Sloveniji. Predvsem so razpisana posamezna dela na sektorjih Ljubljana—Sušak v znesku 7'7 milij. Din, nadalje je razpisana licitacija za dele ceste Ljubljana—Kranj, potem Maribor—Pesnica, tako da je pričakovati znatnega izboljšanja zaposlenosti v Sloveniji. Seveda pa je treba z oddajo del pohiteti, da ujamemo še to jesen. V splošnem pa se bodo skoraj vsa dela začela šele spomladi leta 1936. in bodo do jeseni večinoma končana.

V okvir javnih del spada tudi gradba vodovodov in cistern. Iz posebnega posojila 50 milij. Din, ki ga bo najelo gradbeno ministrstvo pri Državni hipotekarni banki, bo porabljenih 8 milij. za vodovod Cetinja, 8 milij. za vodovod v dalmatinskem Zagorju, iz ostanka pa dobi tudi naša banovina vsoto 2,622.000 Din, ki bo služila vsaj za najnujnejša dela, čeprav so tudi pri nas potrebe prav znatne.

Tudi železniška investicijska politika je prav živahna. Prometno ministrstvo namerava za nabavo materiala in vozil porabiti okoli pol milijarde Din, za kar ima že pooblastilo v finančnem zakonu (pol milijarde za obnovo, pol milijarde za gradbo novih zvez).

Vprašanje bolnišnice v Ljubljani se je tudi premaknilo dalje in ministrstvo za socialno politiko je najelo posojilo 25 milij. Din pri Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev, od katerega se bo del porabil tudi v Ljubljani za povečanje kirurgičnega oddelka. Nadalje je kmetijsko ministrstvo odobrilo tudi kredit 300.000 Din za zgradbo nove poskusne in kontrolne postaje v Ljubljani, za kar bo dala zemljišče ljubljanska občina.

Naša konjunktura se po izkazih Okrožnega urada za zavarovanje delavcev boljša. Število zaposlenih delavcev je naraslo od 75.087 v januarju na 87.428 v maju, pri tem pa niso igrali vloge samo sezonski momenti, ampak tudi konjunktorno izboljšanje, ki je razvidno iz dejstva, da je od maja lani pa do maja letos število zavarovanih delavcev naraslo za 6.861 (od 80.567 na 87.428). Slejkoprej pa je v zastoju lesna stroka radi sankcij proti Italiji.

V naših zunanjetrgovinskih odnosajih imamo omeniti sklenitev trgovinske pogodbe s Španijo, od katere si obetamo tudi za naš lesni trg izboljšanje. Nova pogodba je bila sklenjena s Španijo 15. maja, v veljavo pa je

stopila dne 1. junija. V zvezi z novo pogodbo je bil na novo urejen tudi plačilni promet s Španijo.

Poleg tega pa smo dobili kontrolo uvoza, za katero se je ustanovil 7. aprila poseben odbor pri Narodni banki.

Najprej je bil objavljen spisek predmetov, za katere bo treba imeti posebno dovoljenje Narodne banke, dne 1. junija, toda z ozirom na pogodbo s Španijo je bil ta spisek revidiran. Kontrola uvoza velja za uvoz iz neklirinških držav, s katerimi smo imeli veliko pasivno bilanco. Kontrola uvoza je prav za prav v prvi vrsti valutnopolitični ukrep. Kajti na drugi strani pa hočemo povečati uvoz iz klirinških držav, da tako zmanjšamo naš aktivni saldo v plačilnem prometu s temi državami.

Med drugimi valutnopolitičnimi ukrepi je za nas važno, da smo dobili uvedbo zasebnega kliringa v prometu z Italijo, ki pa na naših borzah še ni začel funkcionirati. Sicer pa je v rokah izvoznikov, ki čakajo na vrstni red izplačil v tem kliringu, le še okoli 7—8 milij. lir od skupnega našega aktivnega salda v znesku 41·2 milij. lir.

V turističnem prometu z Nemčijo je prišlo do sporazuma, po katerem se je tečaj nemške marke za nemške turiste stabiliziral na 14 Din za marko.

Zadeva s Feniksom, ki je vzbudila v naši javnosti mnogo zanimanja zaradi propada dunajske družbe, je pri nas zaenkrat rešena na ta način, da se ustavijo vse pravice zavarovancev na povračilo premij in najetje posojil na premije. Da pa zavarovanci ne bi bili v strahu za plačilo svojih nadaljnjih premij, je trgovinsko ministrstvo dovolilo, da se dovoli plačilo teh premij na poseben vezan račun pri Drž. hipotekarni banki, ki se bo porabil šel takrat, ko bo zadeva s Feniksom pri nas definitivno urejena. Trenutno se pogaja za prevzem Feniksa skupina naših domačih zavarovalnic.

Eno najvažnejših vprašanj našega gospodarstva je gotovo mobilizacija naših denarnih zavodov. Iz izjav ministra brez listnice g. dr. Mihe Kreka in predsednika vlade g. dr. Milana Stojadinovića se vidi, da se sedaj resno dela na tem vprašanju in se pripravljata nova rešitev tega vprašanja, ki bo prišla v zvezi z ureditvijo kmečkih dolgov. Treba bo paziti na to, da bodo zavarovani zlasti interesi slovenskih denarnih zavodov. Trenutno se še ne vidijo obrisi, kako bo rešeno to vprašanje.

Zadružna zveza v Ljubljani, naša največja zadružna osrednja organizacija, je dobila dne 23. maja odlog plačil za 6 let, obrestna mera pa je določena od 30. junija 1934 do konca leta 1935 na 2·5 %, od 1. januarja 1936 dalje pa na 2 %.

Kaže tudi, da bodo sankcije kmalu ukinjene. Za ukinitve sankcij se sedaj zavzema tudi Anglija, baš na katere pobudo so sankcije tudi bile uvedene. Seveda pa bo treba z organizacijo našega izvoza, posebno lesa, preprečiti škodo za naše izvoznike, če bodo hiteli prodajati po brezglavih cenah svoje proizvode na italijanskem trgu. Treba bo v zvezi s tem urediti tudi na novo naš plačilni promet z Italijo.

V svetovnem gospodarstvu je v ospredju zanimanja Francija. Odkar je prišla na vlado socialistična stranka, katere nastop so spremljali številni štrajki, je tudi v Franciji prenehala deflacijska politika, ki je zahtevala toliko žrtev. Zvišujejo se plače, zmanjšuje delovni čas in pripravljajo se obsežna javna dela. Če teh del ne bo mogoče izvesti z novimi posojili, tedaj naj pomaga Francoska banka, ki razpolaga še vedno z znatnimi valutnimi in kreditnimi rezervami.

V borbi za frank je v začetku leta kazalo, da se je položaj pomiril in je Francoska banka znižala v teku januarja in februarja diskont dvakrat skupno od 5 na 3·5 %. Toda v zvezi z volitvami se je začel odtok zlata, kar je prisililo Francosko banko, da je 29. marca zvišala diskont od 3·5 na 5 %, ker pa tudi to ni bilo dovolj, pa je še nadalje bil dne 7. maja zvišan diskont od 5 na 6 %. V dobi od 27. decembra 1935 pa do 12. junija 1936 se je francoski zlati zaklad zmanjšal od 66.296'1 na 54.562'1 milij. franka, torej za 11.734 milij. frankov. Istočasno so narasla posojila Francoske banke za 10.760'3 na 20.441'1 milij. frankov, obtok bankovcev za 3.962'6 na 85.112'8 milij. frankov. Seveda je treba vpoštevati, da je od tega slednjega zneska na desetine milijard frankov skritega v nogavicah varčevalcev, mnogo francoskega denarja se nahaja tudi v inozemstvu. Beg kapitala iz Francije cenijo doslej na 20 milijard frankov. Vse je odvisno od gospodarske politike nove vlade, če bo mogla pomiriti vznemirjenje kapitalistov.

Ljubljana, dne 22. junija 1936.

D. P.

Stečaji in prisilne poravnave v maju 1936

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za dobo od 1. do 31. maja 1936 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta):

1. Otvorjeni stečaji: V Dravski banovini 2 (2), Savski 3 (3), Vrbaski — (—), Primorski — (1), Drinski — (—), Zetski — (—), Dunavski 2 (1), Moravski 1 (—), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (—).

2. Razglašene prisilne poravnave izven stečaja: V Dravski banovini 4 (7), Savski 3 (7), Vrbaski 1 (—), Primorski 3 (1), Drinski 3 (1), Zetski 1 (2), Dunavski 2 (4), Moravski — (—), Vardarski — (—), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (—).

3. Končana stečajna postopanja: v Dravski banovini 3 (8), Savski 3 (2), Vrbaski — (—), Primorski 2 (1), Drinski 2 (6), Zetski — (—), Dunavski 7 (3), Moravski 4 (—), Vardarski 12 (2), Beograd, Zemun, Pančevo — (—).

4. Potrjene prisilne poravnave: v Dravski banovini 9 (10), Savski 11 (11), Vrbaski 1 (—), Primorski 2 (2), Drinski 1 (2), Zetski — (1), Dunavski — (1), Moravski — (—), Vardarski — (—), Beograd, Zemun, Pančevo — (2).

Za 150.000 dinarjev strupenih kač

Ko se je s prodajo polžev in rakov napravila dobra kupčija, je vodja ljudskega zdravstvenega doma v Mostaru odkril za tamošnje zelo revno prebivalstvo nov vir zaslужka. Stopil je v stik z raznimi nemškimi zavodi za produkcijo serumov glede prodaje strupenih kač, ki jih v Hercegovini mrgoli. Ze lani je bilo odposlanih 600 modrasov in je znašal skupiček 150.000 Din. Sedaj obstoji v vsaki hercegovski vasi dobra organizacija, ki daje kmetom navodila glede lova kač, glede opreznosti proti piku in glede odpošiljanja kač.

Tudi Danci naj prihajajo k nam

V maju se je vršil v glavnem mestu Danske nadvse uspel jugoslovanski propagandni večer. Navzočnih je bilo okoli 600 najodličnejših zastopnikov ministrstev, šol, radia, železnice, prometnih zavodov itd. Program je bil zelo pester.

Jugoslovanska glasba se je družila s filmi o Jugoslaviji, ki jih je občinstvo z največjim zanimanjem občudovalo do konca. Večer je bil zaključen z družabnim banketom. Časopisje je razpravljalo o prireditvi v obširnih člankih in se je prirediteljem toplo zahvalilo. »Dobili smo na kar moč nazoren način vtise o deželi, kjer se družita vzhod in zapad in ki je bila doslej Dancem žalibog še premalo znana. Večer je bil sezíjski dogodek prve vrste in je pridobil lepi Jugoslaviji v Danski mnogo novih prijateljev.«

Tujski promet v Jugoslaviji

Po letnem poročilu »Putnik«-a je obiskalo Jugoslavijo v preteklem letu nad 242.000 turistov; če bi bil vsak turist dal za voznino na železnici povprečno 100 dinarjev, bi dalo to že nad 24 milij. dinarjev. Največ tujcev je bilo iz Češkoslovaške, 67.000. Iz Nemčije jih je bilo okoli 30.000, iz Poljske 11.000 itd.

Posledice sankcij

Za prve letošnje štiri mesece imamo že natančne podatke o zunanji trgovini Jugoslavije. Uvoz iz Nemčije se je napram lanskemu letu skoraj podvojil; narasel je od 158 na 298 milijonov dinarjev. Izvoz v Nemčijo je narasel od 216 na 292 milijonov Din. Uvoz iz Avstrije se je dvignil od 136 na 147 milijonov Din, dočim je izvoz v Avstrijo narasel od 164 na 174 milijonov dinarjev. Zelo pomembne so številke naše zunanje trgovine v Češkoslovaško: uvoz iz Češkoslovaške se je dvignil od 129 na 298 milijonov Din, izvoz v Češkoslovaško je pa padel za 19 milijonov Din na 181 milijonov; torej smo postali v relaciji do Češkoslovaške zelo pasivni. Trgovina z Italijo je postala vsled sankcij skoraj brezpomembna; uvoz iz Italije, ki je dosegel v prvih štirih lanskih mesecih znatno vsoto 156 milijonov Din, je padel letos na nič: 200.000 Din; izvoz v Italijo se je pa znižal od 235 milijonov Din na samo 21 milijonov Din. Z odpravo sankcij se bo vse to seveda izpremenilo.

Sladkorna pesa in sladkorni trst

Mednarodna zveza za sladkorno statistiko je dala izračunati pridelovalni prostor sladkorne pese v njej včlanjenih državah. Ta prostor meri 1,070.000

hektarov, kar je 34.000 ha ali 3'3% več kot lani. V letošnji kampanji bo zaposlenih 547 tovarn. V Jugoslaviji je s sladkorno peso obdelanih 25.000 ha, za 9% manj kot lani. Največ hektarov — 381.000 — ima Nemčija; sledijo ji Češkoslovaška, Poljska in Italija s 150.000, 120.000 in 105.000 hektari.

Znana newyorška tvrdka Willett and Gray priobča cenitev ameriškega pridelka, Licht pa cenitev v ostalih kontinentih. Vidimo skupni svetovni pridelok pesnega in trstnega sladkorja 27 milijonov 844.000 ton proti 26,044.000 tonam v preteklem letu. Pesnega sladkorja je 9,613.000 ton, trstnega pa 18 milijonov 231.000 ton. Največ trstnega sladkorja ima Azija — 8,730.000 ton, torej skoraj polovico —; za njo je Amerika s 7,795.000 tonami, nato Afrika in Avstralija. Razmerje med obema vrstama sladkorja je bilo pred svetovno vojsko približno 1:1; med vojsko je pesni sladkor zelo odnehal, po vojni se je pa zopet pojavil in je razmerje sedaj približno 65:35. Vemo pa, da je produkcija sladkorja vobče prevelika in da s vršijo vedno konference, ki naj bi spravile produkcijo in konsum v sklad.

Nemčija in naš baker

O bakru v Jugoslaviji smo pisali v letošnji številki 4-5. in je dobro, da najprvo tisti članek še enkrat preberemo. Sedaj beremo sledeče londonsko poročilo:

Stremljenje Nemčije, da izda za uvoz sirovin kolikor mogoče malo deviz, se pezna pri kovinah tako, da uvaža Nemčija, kjer le more, sirovo rudo namesto rafinirane. Tako je postala Jugoslavija velika dobaviteljica bakra za Nemčijo. V prvih štirih letošnjih mesecih je kupila v Jugoslaviji 6000 ton bakra, kar je toliko kot 13% vsega njenega bakrenega uvoza. Zdi se pa, da bo Nemčija ta vir zgubila. Družba Mines de Bor poroča namreč, da bo pričela v kratkem z gradbo elektrolize; ta gradba se bo izvršila na željo jugoslovanske vlade in ima za cilj strateško preskrbo Male antante z bakrom. Novo podjetje bo konsumiralo skoraj vso sirovo rudo in za izvoz ne bo dosti preostalo. To bi bilo za Nemčijo zelo neprijetno. Sicer dobi lahko nadomestilo v afriški pokrajini Rhodesia, a tam zahtevajo načelno le plačilo v gotovini v angleški valuti, dočim more dobiti Nemčija baker v Jugoslaviji proti kompenzacijam in ji ni treba nakazovati deviz. Zato nam je nerazpoloženje v Nemčiji razumljivo.

Izvoz konoplje iz Jugoslavije

Po Rusiji in Italiji je Jugoslavija kot pridelovalka konoplje na tretjem mestu, a izvoz ni na oni višini, ki bi bila pridelku primerna. Vzrok je slabša kvaliteta naše konoplje, in se doslej še niso dosti brigali, da bi to kvaliteto izboljšali. Izvoz je lani celo padel in sirove konoplje lani sploh nismo izvozili. V milijonih dinarjev je znašal izvoz:

	1933	1934	1935
sirova konoplja	32'2	59'9	—
druga konoplja	11'3	29'6	55'1
	43'5	89'5	55'1

Med državami, kamor izvažamo, je bila Nemčija lani s 23'2 milijoni Din na prvem mestu; sledila je Anglija z 9'9, Češkoslovaška s 7'1, Francija s 6, Avstrija s 4'6, Švica z 1'3, Ogrska z 0'9 itd.

Rekord zlatih zalog v Zedinjenih državah

Zlate zaloge ameriškega Zakladnega urada (finančnega ministrstva) so s koncem maja dosegle novo rekordno višino 10.400 milijonov dolarjev. Novi dotok zlata pa bistveno ovira izvršitev vladnega srebrnega programa. Ta program določa, naj doseže srebrni denar po vrednosti eno tretjino zlatih zalog. V preteklem letu je dosegel srebrni denar včasih že 23% zlatih zalog, a je od tedaj zopet padel na 20%. Amerika bi morala v svrhu dosege predvidenega razmerja med zlatom in srebrom kupiti še za 1.300 milj. dolarjev srebra.

Umetna svila

Po statistiki ameriškega lista »Rayon Organon« je dosegla produkcija umetne svile v preteklem letu 936 milijonov funtov proti 769 milijonov v letu 1934. Lansko leto znači nov višek. Največ produkcije ima svila Viscose z 819 in 672 milijoni funtov. 1 funt = 453'6 gr.

Razvrednotenje abesinskega tolarja

Italijanske vojaške oblasti so Cesarski Etiopski banki prepovedale obnovo poslovanja in je računiti s tem, da bo ta banka postala podružnica Italijanske banke. Stremljenje Italijanov gre za tem, da prilagodijo abesinsko vrednoto vrednoti Eritreje in Somalije, in hočejo razmerno znižati vrednost abesinskega tolarja od 6 na 5 lir. Po cenitvah je v Abesiniji v obtoku 50 milijonov srebrnih tolarjev in za 3 milijone tolarjev bankovcev, ki so vsi kriti s srebrom. Seve-

da bodo skušali Italijani obtok tolarjev po možnosti omejiti in vpeljati bankovce v lire.

Nadaljnji konjunkturni dvig v U. S. A.

V ameriških Zedinjenih državah kaže konjunkturna tendenca še kar navzgor. V prvih petih lanskih mesecih je dosegla produkcija sirovega železa 8 milijonov 250.000 ton, letos pa 10,920.000 ton. Produkcija avtomobilov se je zvišala od 1,900.000 kosov na 2,100.000, efektne emisije so narasle od 1 milijarde dolarjev na 2 milijardi in 400 milijonov. Mnogo si obetajo od izplačevanja odškodnin vojnim udeležencem.

Že leta 1931., ko so izplačali le 800 milijonov dolarjev, je bil učinek na gospodarstvo zelo ugoden; letos so pa določili za odškodnine 2 milijardi dolarjev in so pričeli z izplačevanjem v drugi polovici junija.

Brazilijska nadaljuje z uničevanjem kave

V začetku tekočega leta je bilo naznanjeno, da bo iz pridelka 1936/37 brazilska vlada kupila 4 milijone vreč kave in jih uničila. Sedaj je pa Narodni kavni svet sklenil, da bo uničenih 25 odstotkov. Uničenju namenjena množina se v Braziliji imenuje obrambna kvota. Ker računijo pridelek na 20 milijonov vreč, bo uničenih 5 milijonov vreč in bo trgu na razpolago 15 milijonov vreč, kar pomeni tudi pri ugodni porabi cenitvi maksimum svetovne porabe brazilske kave. Na likvidacijo starih zalog normalnim potom nikakor ni misliti; uničevalna akcija se mora torej nadaljevati. Tudi za leto 1937./38. so v načelu isto določili; višina uničenju namenjene množine se bo določila šele pozneje na podlagi višine pridelka. Na potu prave likvidacije previška, na primer s sistematičnim trebljenjem odvisnih kavčnih plantaž, niso prišli torej niti za korak naprej.

Zadnja poročila iz Brazilijske nam pravijo, da je brazilski kavni urad uvedel temeljno spremembo v svoji kavni politiki. Producentom visokovrednih vrst bodo dali v bodoče poseben bon in bodo obenem razširili olajšave za prevoz visokovrednih vrst do eksportnih pristanišč. Upajo, da bodo prodali najmanj 12 milijonov vreč visokovredne kave, dočim cenijo sprejemno sposobnost trga za manjvredne brazilske vrste na nadaljnjih 6 milijonov vreč. Nekateri zelo dvomijo, če bo nova politika, iz-

ražena s protežiranjem boljših vrst, imela uspeh; moč brazilske kave je bila doslej njena nizka cena. Pri višjih cenah bi pa brazilska kava z drugimi kvalitetami, zlasti onimi iz Srednje Amerike, ki so boljše kot brazilske, ne mogla konkurirati.

Nova ureditev italijanske plovbe

S 1. januarjem 1937 bo italijanska plovba dobila čisto novo ureditev. Izginile bodo zlasti družbe Venezia na, Cosulich, Adriatica in Libera, in bodo njih dosedanjo plovbo prevzela druga podjetja. Posebno bo to novo ureditev občutil Trst, ki bo moral oddali glavni upravni sedež raznih podjetij drugim mestom, zlasti Benetkam in Genovi.

Napravili bodo sledeče štiri glavne skupine:

1. V Genovi bo imela svoj sedež Italia; njeni poddirekciji bosta v Trstu in na Reki. Oskrbovala bo promet s Severno in Južno Ameriko ter bo prevzela dosedanji promet družb Adriatica in Cosulich ter ameriške črte družbe Libera.

2. Drugo skupino tvori Lloyd Triestino, čigar generalna direkcija ostane v Trstu in ki bo imel poddirekcijo v Genovi. Prevzel bo ves promet z vzhodom: Rdeče morje, vzhodnoafriške kolonije, Prednja in Zadnja Indija, Ceylon, Straits (angl. kol. v Zadnji Indiji), Java, Kina, Japan in v Afriki še vse neimenovane obmorske dežele. Lloyd Triestino prevzame tozadevno službo družb Venezia na in Libera.

3. Tretja skupina je Tirrenia s sedežem v Napolju in s poddirekcijami v Genovi in Palermu. Prometovala bo na vseh črtah med italijanskimi pristanišči.

4. Četrta skupina je Navigazione di Adriatica s sedežem v Benetkah in s poddirekcijami v Bari, Genovi, Napolju, Trstu in na Reki. Prevzela bo vse dosedanje črte Tržaškega Lloyda v Sredozemskem in v Črnem morju ter bo prometovala tudi v Adriji.

V Nemčiji

so z veljavnostjo od 1. aprila t. l. odpravili funt kot utež in so vpeljali gram, kilogram itd. Nemški funt = pol kilograma.

Japonska v carinski vojni

Ker je Amerika zvišala carino na japonske tekstilije, je Japonska zvišala uvozno carino za ameriško tračno že-

lezo od 10 na 25 odstotkov. Prav tako je več japonskih tekstilnih podjetij sklenilo, da bodo uvoz volne iz Avstralije znižala na polovico; vrh tega zahtevajo od vlade nadaljnjih ukrepov proti uvozu avstralskega blaga.

Industrijska produkcija Rusije

je znašala v prvem letošnjem četrtletju 16.800 milijonov rubljev, kar je za 32 odstotkov več kot v istem lanskem četrtletju. Produkcija težke industrije je narasla za 38,3%, produkcija lahke industrije za 27,5%, produkcija industrije živil pa za 32,5 odstotkov.

General Motors Co

General Motors Co letos dosti bolje prodaja kot lani; v prvih letošnjih štirih mesecih je bilo prodanih 730.000 avtomobilov vseh vrst proti 573.000 v isti lanski dobi. Tudi izvoz v inozemstvo je narasel, od 118.500 na 124.600 voz.

Brezposelnost v Franciji

se čimdalje bolj manjša. V primeri s preteklim letom je padla letos v januarju za 0,8%, v februarju za 3, v marcu za 4 in v aprilu za 4,5%. Sredi maja je bilo v Franciji samo še 440.000 brezposelnih. Nasprotno pa slišimo angleške glasove, da se mora Anglija privaditi misli, da bo tam trajno 1.500.000 ljudi brezposelnih.

Japonska bombaževa industrija

je kljub vsem naporom angleške bombaževe industrije v Indiji v prodiranju. V finančnem letu 1935./36. (1. 4. 1935 do 31. 3. 1936) je padel eksport angleškega bombažnega blaga v Indijo od 552.400.000 yardov prejšnjega leta na 439.400.000 yardov, dočim je eksport japonskega blaga narasel od 373.800.000 yardov na 495.700.000 yardov. Japonska bombaževa industrija je torej v preteklem finančnem letu v Indiji angleško industrijo prvič prekosila, čeprav ima Anglija na indijskem trgu prednost, ki so sicer v konkurenčnem boju odločilne. 1 yard = 91,4 cm.

Ruska plačilna bilanca

V »Pravdi« beremo o ruski plačilni bilanci sledeče: V preteklem letu 1935 so dosegli dohodki vsoto 2184 milijonov

rubljev, od čije vsote pride 1800 milijonov na dohodek iz eksporta. Stroški ali izdatki so dosegli vsoto 1029 milijonov rubljev, tako da preostane aktivum v znesku 1155 milijonov rubljev. V zadnjih letih je bila plačilna bilanca Rusije zmeraj pasivna in je postala šele lani aktivna. Trgovska bilanca je pa že od leta 1933. dalje aktivna. Odplačilo zunanega dolga Sovjetske Unije je sedaj končano, razen seveda kar se tiče predvojnih dolgov. Lani so več kot 85 odstotkov uvoza plačali v gotovini.

Platina

Britanski imperij, zlasti Kanada in Južna Afrika, je v zadnjih letih izpodrinil Rusijo s prvega mesta v produkciji platine. Dočim je producirala Rusija še pred nedavnim časom nad 90 odstotkov vse platine, je producirala Kanada že leta 1934 z 200.000 uncami več kot vse druge dežele sveta. Svetovna poraba, ki je bila padla do leta 1932 na 75.000 unc, je dosegla v preteklem letu 1935 novo rekordno višino 275.000 unc. 1 unca = 31,1 gramov. Pripominjamo, da je platina v zadnjih letih pogosto stranski produkt pri produkciji kovin.

Umetni kavčuk v Rusiji

Produciranje sintetičnega kavčuka se v Rusiji izredno hitro razvija. L. 1933. so ga napravili šele 2190 ton, lani pa že 25.000 ton. Kapaciteta tovarn bo do leta 1937 tako zvišana, da ne bo Rusiji treba uvažati nobenega kavčuka več. — Vobče se ruska industrija močno dviga; v prvih štirih letošnjih mesecih je bila njena produkcija za 32 odstotkov večja kot v istih lanskih mesecih.

Fordova družba

izkazuje za preteklo leto 3.560.000 dol. čitega dobička proti 6.860.000 dol. v letu 1934. Produkcija je pa pričela zopet hitro rasti.

Železnica iz Džibuti v Addis Abebo

je imela lani toliko dobička kot prej še nikoli. Od 27 milijonov frankov dohodkov je več kot polovica, 13.884.000, izkazana kot čisti dobiček. Vsaka delnica je dobila 182 frankov; leto prej 166, druga leta prej po 125 frankov. Največji je bil promet pred začetkom vojske, ko je toliko ljudi prestolnico zapustilo.

XXXVI. REDNI OBČNI ZBOR TRGOVSKEGA DRUŠTVA »MERKUR« ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI

se je vršil v četrtek dne 14. maja 1936 ob ob 8. uri zvečer v posvetovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu z naslednjim dnevnim redom:

1. Nagovor predsednika.
2. Poročilo tajnika.
3. Poročilo blagajnika.
4. Poročilo preglednikov računov.
5. Volitve odbora, društvenega razsodišča ter dveh preglednikov računov.

6. Določitev ustanovnine, članarine in pristopnine za leto 1936.

7. Samostojni predlogi.

Samostojne predloge je naznaniti pet dni pred občnim zborom pismeno društvenemu predsedstvu.

*

Občni zbor je vodil predsednik dr. Fran Windischer in nagovoril ob 8. uri zvečer zbrane člane tako-le:

Spoštovani zborovalci!

Prijazno Vas pozdravljam na današnjem občnem zboru, ki je sklepčen po določilih drugega odstavka § 12. društvenih pravil. Za overovatelja zapisnika današnjega občnega zbora naprošam gospoda društvenega tajnika Antona Agnola in društvenega blagajnika gospoda Josipa Kreka. Predlagam, da pošljemo vdanostno brzojavko Njega Veličanstvu Kralju Petru II. in Njega Visočanstvu Knezu namestniku princu Pavlu. (Živahno pritrjevanje!) Predsednik prisrčno pozdravi novinarje ter predsednika Združenja trgovcev v Ljubljani gospoda Karla Sossa in tajnika gospoda Lojzeta Šmuca ter nadaljuje:

Naše društvo je končalo 36. leto svojega obstanka in dela. Tovariša društveni tajnik in društveni blagajnik vam podasta podrobno poročilo o našem društvenem delovanju v preteklem letu ter o našem gospodarskem stanju. Naše društvo deluje zadnja leta v prav posebno težavnih razmerah. Gospodarsko neugodni časi močno učinkujejo tudi na razmere naše organizacije, ki je matica slovenskega trgovskega stanovskega organizatornega prizadevanja. Zelo skrbno in previdno moramo obračati svoje skromne dohodke, da vzdržimo za silo ravnotežje. Izredne prilike, ki obstoje v mnogih naših denarnih zavodih, prizadevajo učinkovito tudi nas. Tudi naše naložbe pri dveh zavodih, ki so vsedlina nad tridesetletnega varčevanja in zbiranja po drobcih, so prizadete in ne moremo do denarja. Napenjamo zategadelj vse sile, da obstanemo navzlic temu občutnemu udarcu. Naše članstvo se sestavlja iz trgovcev in trgovskih sotrudnikov, prizadeti pa so po krizi osobito trgovci na deželi, ki seveda v skrbi za svoj obstanek skrbno pretehtajo vsak svoj izdatek. Trgovski sotrudniki, ki tvorijo večino našega članstva, preživljajo prav tako skrbi polne čase. Mnogi od njih so prišli v nesrečo po dolgih letih dela in ne zmagajo več naše itak skromne članarine. Skrbno pazimo na svoje člane in skušamo preprečiti vsako nadaljno

padanje v številu svojega članstva, vendar moramo z žalostjo ugotoviti, da kaže zadnja leta padajočo tendenco. Bodi mi dovoljeno apelirati današnji dan na naše trgovce in trgovske sodelavce, da nam navzlic pezi težkih časov ostanejo zvesti in ne zapuščajo naših vrst. Naše društvo ima, brez lastne hvale rečeno, velike in trajne zasluge za slovensko trgovstvo in za slovensko trgovino. S svojim smotrenim mirnim in preudarnim delom je od početka našega stoletja, ko so bile razmere v naši trgovini bistveno drugačne, vztrajno in naporno delalo za probudo stanovske zavesti, za utrditev stanovske solidarnosti. Trudilo se je za ugled in spoštovanje našega trgovskega stanu. Začelo je v časih, ko ni bilo strokovnih šol, skrbno negovati strokovni pouk, gojiti smisel za trgovsko izobrazbo s tem, da je prirejalo poučna predavanja in poučne tečaje za strokovne predmete in za tuje jezike. Od početka je izdajalo svoje društveno glasilo, izdalo celo vrsto strokovnih trgovskih knjig v našem jeziku, ki so nam dotlej manjkale. Ledino smo orali. Naš trgovski koleđar je bil dolga leta zvesti tovariš našim trgovcem in trgovskim sodelavcem. Za letošnje leto smo izdali že 22. letnik. Naše društvo ima lepo tradicijo in gotovo zasluži spoštovanje, zvestobo, vdanost in ljubezen vseh, ki se štejejo v vrste slovenskih trgovcev in trgovskih sodelavcev. Tekom desetletij so se razmere v naši trgovini zelo preobrazile. Ko smo pričeli prvo leto našega stoletja s svojim delom, smo orali ledino in je bilo naše društvo v resnici središče in ognjišče sistematičnega strokovnega dela za izvedbo strunne organizacije v trgovskih vrstah za dosego in pridobitev zavednega slovenskega trgovstva ter za osamosvojitve trgovinskega dela v naših krajih. Trgovska stanovska organizacija je bila pred 30 leti, ko je naše društvo razvilo najživahnejšo delavnost, v vseh slovenskih krajih še v prvih početkih. Izven velikih mestnih središč poklicne trgovske organizacije v trgovskih zadrugah in gremijih, v krajih, kjer prebivajo Slovenci, sploh še ni bilo. V večjih mestih v Ljubljani, Mariboru, Celju so bili gremiji sicer že v življenju, ali so bile to svobodne organizacije, v katerih naši ljudje skoro niso imeli besede. Opraviti je bilo treba ogromno delo in sicer težavno delo, ki je ob trdnem odporu zahtevalo mnogo borbe in mnogo resnega trenja in izpostavljanja, da smo razmere prevrgli in predrugačili ter prišli končno do cilja, ki ga je zahteval naš trgovski ponos. Celo to delo je zahtevalo borbenost in mnogo energije. Stoprav po velikem trudu in dolgoletnem prizadevanju se nam je posrečilo, da je v Ljubljani, ki je tedaj glede razmer v trgovini in obrti izgledala popolnoma drugače nego danes, prišel naš živelj do besede in veljave. Ne samo za stanovsko poklicno organizacijo veljajo te moje navedbe, tudi v dobrotvornih organizacijah kakor je Trgovsko bolniško in podporno društvo, ki je lani slavilo svoj 100 letni obstanek, je bilo resne borbe in skrbnega prizadevanja, da so prišli naši trgovci in trgovski sodelavci do vodstva teh koristnih ustanov. Ko je začela velika vojska, je bila naša organizacija, ki je medtem dobila že po vseh večjih mestih svoje tovariše v trgovskih društvih z lokalnim delokrogom, na vrhuncu svojega razmaha. Med vojsko je bilo težavno delo in smo se morali predvsem omejiti na to, da smo razvili podporno akcijo v korist družinam svojih vpoklicanih članov. Ko je zasijala svoboda v mladi zedinjeni domovini, smo takoj stopili živahno na plan ter razvili iz srede našega društva sistematično delo v ta namen, da je v kratkih mesecih po naših okrajih v Sloveniji nastala sedanja gosta mreža trgov-

skih zadrug in gremijev. Iz našega društva je izšla tudi akcija za ustanovitev Zveze trgovskih gremijev, ki ji je bil položen temelj v mogočnem slovenskem trgovskem shodu v Ljubljani v veliki dvorani »Uniona« spomladi leta 1920. Ko je bila tako razpletena tesna mreža trgovskih poklicnih organizacij v naših gremijih in so se ti gremiji združili v svoji Zvezi trgovskih gremijev, se je z razumljivih razlogov delokrog našega društva kot matica slovenske trgovske organizacije v mnogem pogledu skrčil. Naše društvo pa je navzlic temu ponosno na obsežno opravljeno delo in se more kot nekak starešina samo veseliti vsestranskega živahnega dela v naših trgovskih gremijih, odnosno v trgovskih združenjih. Od tedaj je naše delo predvsem posvečeno skrbi za strokovno in splošno izobraževanje, katero vršimo s tem, da izdajamo lepo gospodarsko revijo »Trgovski Tovariš«, vsakoletni Trgovski koledar ter da prirejamo za naš trgovski naraščaj v jesenskih in zimskih mesecih izobraževalne tečaje, ki so osobito zadnje leto postali prava večerna nadaljevana šola, odkar imamo po dobroti vodstva trgovske akademije v Ljubljani možnost, da se vrši pouk v lepih prostorih trgovske akademije. Smatram za svojo posebno dolžnost, da izrekam danes najlepšo zahvalo vodstvu trgovske akademije za vso naklonjenost in ljubeznivo gostoljubnost. Omenjal sem že, da izvaja naše društvo podporno akcijo prvenstveno za naše člane, ki so brez sredstev, sicer pa po sili razmer tudi za podpore potrebne trgovskega poklica, ki niso naši člani. V teh letih gospodarske stiske se pogosto prav nazorno pokaže, kako potrebna je vsaj skromna starostna preskrba za trgovske uslužbence. Večkrat se dogaja, da moške, ki so desetletja delali v trgovini, naposled onemorejo in ostanejo brez sredstev za življenje. Naše društvo je imelo vedno smisel za vprašanje starostnega zavarovanja in starostne preskrbe ter se je ob raznih prilikah zavzemalo za obveznost starostne preskrbe glede trgovskega osebja. Vsi preudarni gospodarji so bili vneti za to misel, vendar je dejstvo, da je ob času, ko se je uvedlo v stari monarhiji tako zvano pokojninsko zavarovanje za privatne nameščence, med trgovskim naraščajem bilo vse premalo zanimanja za tako socialno uredbo. Ti časi so četrt stoletja za nami. Razni so bili razlogi za to. Glavni vzrok pa je gotovo iskati v dejstvu, da so naši mladi trgovci, dokler so bili v službi, do malega vsi računali s tem, da bodo še v čvrstih letih postali samostojni trgovci. Trgovina v naših krajih še ni bila posebno razširjena in tudi ne dovolj razčlenjena. Mnogo je bilo še prostora in prilike za nastanitev novih trgovin. Razmere so se v zadnjem desetletju kar bistveno izpremenile. Po vojski je število trgovin silno naraslo. Trgovina se je tudi v strokovnem pogledu močno razčlenila. Ko je prišel prevrat v suhih letih, je začelo število trgovin padati in še danes vidimo padajočo nagibnost. Ker so tudi sicer izgledi za trgovsko samostojnost postali mnogo slabejši, je naravno, da danes nastavljenici vseh vrst v trgovinah in obrtnih podjetjih vse drugače gledajo na vprašanje starostne preskrbe potom uvedbe obveznega zavarovanja. Le mali odstotek trgovskega naraščaja more v obstoječih prilikah računati na to, da začne samostojno trgovati. Velika večina pa mora računati s tem, da ostane v službi celo življenje. Starostna preskrba je danes mnogo bolj razumljiva tudi gospodarjem, ker jim ne more biti vseeno, kakšna bo bodočnost njih dolgoletnih zvestih sodelavcev. Pri tem je imeti pred očmi, da tudi samostojni trgovci, zlasti tisti, ki imajo trgovine srednjega in malega obsega, sma-

trajo za potrebno, da se začne misliti na preskrbo tudi samostojnih trgovskih gospodarjev v slučaju bolezni, onemoglosti in starosti. Interesi gospodarja in uslužbenca so tako prišli na eno ravnino. Gospodarske prilike so pride zblížale in harmonizirale pa danes vidimo, da vlada precej velika soglasnost glede vprašanja o potrebi obvezne preskrbe za starost in onemoglost v naših trgovskih vrstah. Težave so pri tem v naši državi zbog tega, ker je zakon o pokojninskem zavarovanju privatnih nastavljenecv domač in popularen samo pri nas in dalmatinskem Primorju. Velika razlika v gospodarskem razvoju in socialnem stanju ter naziranju na severu in jugu naše domovine so tudi okolnosti, ki prečijo praktično izvedbo tega danes že zelo popularnega socialnega problema.

Dolga leta že ima naše društvo posredovalnico za službena mesta, ki je bila uvedena v ta namen, da se v strokovnem društvu opravlja preskrba in oddaja služb in mest. Bili so časi, ko se je v naši posredovalnici osredotočalo delo za preskrbo služb in mest. Gospodarji in uslužbenci so se radi obračali na nas. Naša uprava je mogla storiti mnogo koristnega ob zadovoljstvu gospodarja in uslužbenca. Zadnja leta žalibog prihaja iz navade, da bi se trgovski gospodarji obračali do nas za posredovanje. Na drugi strani je tistih, ki iščejo službe in mesta, vedno več. Ta pojav je praktično razložiti tako, da je prostih služb jako malo, ker gospodarji navadno ne množijo števila svojih uslužbencev, narobe skušajo svojo režijo zmanjšati in krčijo službena mesta. Uslužbenci tudi kar mogoče vztrajajo na svojih mestih, ker so premembe težko izvedljive. Prihajajo pa seveda novi sotrudniki, ki žele pod streho. Za redka mesta, ki se odpirajo, je seveda največje zanimanje. Navadno oddajajo mesta po priporočilih, prijateljih in pod roko, ne da bi interesent pritegnil posredovalnico. Naša velika želja je, da bi mogli oživiti in razgibati svojo staro, koristno napravo, ki je nastala iz žive praktične potrebe.

Iskreno zahvalo izrekam gospodu zborničnemu predsedniku Ivanu Jelačinu in Zbornici za TOI za prejeta subvencijo. Naše društvo uživa podporo in naklonjenost Zveze trgovskih združenj ter Združenja trgovcev v Ljubljani, ki sta mu predsednik gospod Karel Soss in tajnik gospod Lojze Šmuc. Smatram za prijetno dolžnost, da se osobito v imenu naše pisarne zahvalim za kolegijalno podporo gospodu gremijalnemu tajniku Lojzetu Šmucu. V Ljubljani deluje sedaj že četrto leto Društvo izložbenih aranžerjev za Dravsko banovino. Ta strokovna organizacija jako zaslužno deluje in se lahko ponaša z lepimi uspehi za povzdigo aranžerstva. Trgovski nameščenci v Ljubljani imajo svojo posebno organizacijo v okrilju Združenja trgovcev v Ljubljani v Pomočniškem zboru, ki mu dolga leta načeluje gospod Franc Melicer. Zaslužna ta organizacija pod vodstvom svojega predsednika F. Melicerja zelo pridno deluje ter je predvsem njenemu preudarnemu prizadevanju pripisati, da je v zadnjem letu bilo mogoče organizacije Pomočniških zborov po naši banovini povezati v Zvezo pomočniških zborov. Ta napredek v poklieni organizaciji trgovskih sotrudnikov je topla pozdraviti, ker je po obstoju take zveze dano zagotovilo za enotno in solidarno delo zlasti v vprašanju skupnega interesa trgovskih pomočnikov.

Preteklo leto naši trgovini in našim trgovcem ni prineslo zadovoljstva. Svobodni razmah trgovine in prometa prečijo vedno nove ovire,

ali saldo poskušanega gospodarskega (dirigiranja) doslej niso bodreči uspehi. Po vsem, kar se je do sedaj videlo in poskušalo, je pač dopustna misel, da je bilo za trgovino in blagostanje najboljše tedaj, ko je vladala svoboda (prometa, svoboda blaga, svoboda človeka). Tiste čase je nastajalo blagostanje, pognala je socialna kultura in mislimo, da je svobodno trgovsko delo v obilni meri pripomoglo do relativne gospodarske blaginje, ki je vladala pred gospodarsko krizo. Tiste čase je bilo tudi več samozavesti in več pogumnega tveganja, ne da bi se čakalo na pomoč raznih gosposk, ki morejo vendar dati samo pomoč za silo. Proteze in berge redkokje delajo človeka zadovoljnega in stvarilnega. Da je vzeti kupčijo, promet in produkcijo iz rok podjetnikom in gospodarjem ter jo prepustiti raznim gosposkam, je danes prav priljubljeno geslo. Vprašanje pa je, jeli tudi premišljeno do zadnjih posledic, kajti živo življenje pri nas in drugod dokazuje, da malokje uspevajo podjetja v rokah gosposke, narobe, navadno morajo davčna sredstva vsako leto celiti težke gospodarske rane. Uspešno voditi gospodarsko življenje, proizvajati in prodajati bi mogel le prvovrstien upravni aparat, odlično kos težki nalogi, pa so celo stare državne tvorbe v veliki zadregi, kadar vstopajo v trdo trenje neusmiljene gospodarske borbe. Lahko si je misliti, kako potem mladim državam, ki zmagujejo komaj tekočo upravo, ako naj stopijo s svojo mlado gosposko na mesto zasebnega podjetnika in gospodarja. Trgovini se danes napravljajo v njenem pralastnem delokrogu najrazličnejše zapreke. Podpira se posredovalno delo v blagovni kupčiji daleko preko potrebe, ali je resnica: Trgovci se ne boje konkurence, zahtevajo pa, da ostanejo v gospodarski borbi pogoji enaki, ne smejo jih gosposke premikati na škodo poklicnega trgovca. Življenje našega trgovca je danes osobito po manjših krajih zelo zaskrbljeno, ali vendar je še zelo razširjeno mnenje, da žive trgovci v zavidnem blagostanju. Tako pa prihaja, da še vedno navzlic vsem zahtevam in protestom ni posvečena tista skrb obrambi nastanjenega trgovca od strani gosposke, ki je potrebna v boju proti zakotnemu delu in trgovanju ter prodaji blaga od hiše do hiše.

Tajniško poročilo je podal društveni tajnik Anton Agnola in dejal:

Hitro se zasuče leto naokrog pa naj nam je prineslo zadovoljivih uspehov, ali pa težkih skušenj in raznih nevšečnosti. Iz vrste dejstev, iz nepredvidenih prilik in pojavov, ki spremljajo gospodarja na današnji težki poti stvarjanja in iskanja za vsakdanji kruh, je nastal nov jeklen obroč priključen v gospodarsko verigo. Skovan v ognju dobre volje in zavesti do vsega lepega in dobrega, tvori vez z ostalimi iz dobe našega prizadevanja, katerega smo si nadejali, ko smo stopili na življenjsko pot. V vedrih in dobrih časih ni težko biti gospodar. Razmere se same urejujejo tako, da ni trenja, potrebni niso posebni preudarki, vse je lahko dosegljivo in premostljivo. Drugače je seveda, če se časi zasukajo. Nepregledno pojavov se pridruži v naše vsakdanje delo in terja od nas vse, kar hranimo na izkustvih, kar zmoremo v miselnosti, dobrodošlo nam je vse, kar nam daje možnost pomoči in okrepitev. Tudi naše društvo nam je tak skrit, tih in dober prijatelj v trdih časih. Ne pozna prazno zvenečih obljub, ne blesti v sijaju lastne hvale, delo, vzraslo iz dobre volje in žive društvene ljubezni je, ki ga prinaša članstvo s svojim vzvišenim stremljenjem, in s prijetno zavestjo, izpopolniti tisto vrzel,

ki naj nam da sposobnosti priti preko še tako neuglajenih razmer, ki nam jih nalaga čas. Zavedamo se vsi te visoke dolžnosti, za katero smo se strnili skupaj, prepričani smo, da smo in bomo dosegli to priznanje. Čim bolj terja čas k dovržitvi in dozoritvi svoje dobe, tem večje naj bo naše prizadevanje za dobro stvar.

(Konec prihodnjič)

DRUŠTVENE VESTI

† NAŠ ČASTNI PREDSEDNIK ALOJZIJ LILLEG

(Beseda predsednika dr. Frana Windischerja na odborovi seji dne 18. junija 1936.)

Ko smo se nocoj zbrali na sejo naše uprave, mi je izpolniti žalostno dolžnost, da se spominjam bridke izgube, ki je zadela naše trgovstvo in zlasti tudi naše društvo. Dne 8. junija v jutranjih urah je nenadoma preminul gospod Alojziji Lilleg, bivši trgovec, industrijalec in posestnik v Ljubljani na Bleiweisovi cesti št. 25. Njegovi spoštovani in težko prizadeti družini je naše društvo v iskrenem sočustvovanju pismeno izreklo svoje globoko občuteno sožalje. Na njegovo krsto smo položili venec z napisom: »Trgovsko društvo ‚Merkur‘ — svojemu vodniku.« Na Trgovskem domu je visela v znak žalosti črna zastava. Gospe Katarini Lillegovi in njegovemu sinu gospodu dr. Milanu Lillegu sem osebno izrekel v hiši žalosti sožalje in položil tudi svoj venec na njegovo prerano krsto. Njegovega pogreba sem se udeležil hkratu z lepim številom naših odbornikov. Blagopokojni je bil mož, ki ga šteje naše trgovstvo z upravičenim ponosom med svoje odličnjake. Spreten in razumen trgovski gospodar se je po mnogih letih zvestega službovanja pri firmi I. Perdan v Ljubljani osamosvojil sprva skupno z gospodom Edmundom Kavčičem. Po razdružitvi te družabne firme je imel svoje lepo trgovsko podjetje dolga leta na Jurčičevem trgu in pozneje na Dunajski cesti po prevzemu firme Anton Krisper kolonijale. Zadnje leta je živel zasebno, ali se je živo zanimal za gospodarsko življenje. Do zadnjih dni je bil cenzor podružnice Narodne banke in Ljubljani in član uprave Strojnih tovarn v Ljubljani. Mož uglajenega in prikupnega vedenja je že od mladosti igral veliko vlogo v našem družabnem življenju, bil je delaven in čislán član ljubljanskega Sokola in znamenit pevec v časih, ko je bilo treba probujati in vzbujati naš narod v Ljubljani in po deželi. Kvartet Pavšek, Pelan, Lilleg, Dečman je slovel po vsej Sloveniji. Ko se je leta 1900. snovalo naše društvo, je bil član prvega odbora. Našemu društvu je bil podpredsednik od leta 1904. do leta 1913., ko ga je občni zbor izvolil za predsednika. Na mestu predsedniškem je ostal v našem društvu do vštetelega leta 1923. Leta 1924. je postal dosmrtni častni predsednik našega društva. Zaupanje njegovih tovarišev ga je pozvalo na prominentna vodilna mesta v trgovski stanovski organizaciji v Ljubljani. Tako je bil odlični pokojnik načelnik Gremija trgovcev od leta 1911. do leta 1913. Nadalje je bil predsednik Trgovskega bolniškega in podpor-

nega društva od leta 1909. do leta 1929., vse do časa reorganizacije bolniškega zavarovanja. Tej dobrodelni ustanovi je načeloval spretno, nesebično in požrtvovalno z veliko ljubeznijo. Odličnega moža so spoštovale naše gosposke in je bil mnogo let spoštovan sodnik-lajnik pri trgovskem sodišču v Ljubljani. Narodna banka ga je pozvala med svoje cenzorje in je bil cenzor Narodne banke v Ljubljani od leta 1920. vse do svoje smrti. Alojzij Lilleg je uspešno sodeloval v Trgovsko obrtni banki pred vojsko in pozneje po prevzemu tega zavoda po Jadranski banki v Trstu v podružnici Jadranske banke v Ljubljani. V zvezi s tem svojim mestom je dolga leta vodil sladkorno kupčijo. V težavnih razmerah po veliki vojski je postal predsednik Gledališkega konzorcija v Ljubljani, ki ima trajne zasluge za obnovitev slovenskega gledališča po končani svetovni vojni. Leta 1926. je postal predsednik Dramatičnega društva v Ljubljani, ki se je spojilo v skupno upravo z Gledališkim konzorcijem. Tako je bil naš dolgoletni vodnik mož, ki je bil ne samo dober trgovec in gospodar, marveč je svoje sposobnosti in zmožnosti vedno stavil v službo splošnih interesov ter živahno deloval dolga leta v trgovskih stanovskih in dobrotvornih organizacijah ter v kulturnih ustanovah, Dramatičnem društvu in Gledališkem konzorciju. Sedaj, ko gosp. Alojzija Lillega, našega spoštovanega dolgoletnega predsednika in tovariša žal ni več med nami, ker je moral iti pot, ki je nam vsem namenjena, si moremo narediti zaokroženo sodbo o njegovem velikem življenjskem delu in rečemo, da je bilo to življenje polno občekoristnega in plemenitega dela, ki ostane zapisano trajno v naših analih. Življenjsko delo blagopokojnega Alojzija Lillega zasluži naše spoštovanje, naše priznanje in našo hvaležnost. Naša iskrena želja ob preranem grobu tega odličnega in zaslužnega moža je, da bi naš narod imel v svojih gospodarskih vrstah še mnogo tako odličnih in sposobnih mož, kakor je bil naš dosmrtni častni predsednik. Slava njegovemu spominu in pokoj njegovi veliki duši v naši ljubi zemlji slovenski. V znak sožalja so vstali odborniki in zaklicali umrlemu častnemu predsedniku Alojziju Lillegu trikratni: Slava!

Zapisnik I. redne odboroze seje Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani, ki se je vršila v četrtek dne 18. junija 1936 ob 8. uri zvečer v posve-tovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu. Predsednik dr. Fran Wändischer je pozdravil došle odbornike, ugotovil sklepčnost, se najprej spominjal pokojnega društvenega častnega predsednika Alojzija Lillega (ta predsednikov spominski govor je objavljen posebej pred tem poročilom) ter nato nadaljeval: V poča-stitev spomina Alojzija Lillega sta nam darovala za podporni sklad Din 500.— Franc Berjak in Viktor Šober v Ljubljani.

Ob smrti našega zvestega člana Jožka Grilca, trgovskega sotrudnika firme I. C. Mayer, smo izrekli svoje globoko sožalje gospe soprogi. Od ministra dvora smo prejeli zahvalo za sporočene udanostne pozdrave iz našega letošnjega občnega zbora. Zahvalo smo prejeli od bana Dravske banovine dr. Marko Natlačena za čestitke in voščila ob petdesetletnici. Pomočnik ravnatelja Državnih železnic inž. Rudolf Kavčič se je zahvalil za pozdravno pismo ob njegovem imenovanju za pomočnika ravnatelja državnih železnic v Ljubljani. Rudolfa Stermeckija, pred-sednika Gremija trgovcev v Celju, smo brzojavno pozdravili in mu izrekli svoje čestitke ob šestdesetletnem njegovem jubileju ter prejeli njegovo zahvalo. Ob šest-desetletnici Franca Berjaka, trgovca in industrijalca v Kranju, smo izrekli pismeno svoja iskrena voščila ter prejeli njegovo zahvalo. Jožka Jelačina, trgovca in gostil-ničarja v Ljubljani, smo prisrčno pozdravili za njegovo šestdesetletnico ter prejeli njegovo zahvalo.

Sledilo je poročilo tajnika. Društveni tajnik Anton Agnola je podal poročilo o tekočih tajniških poslih in o posredovalnici. Naznanjal je dalje, da so 28. maja končali vsi naši učni tečaj. Tečaj Franca Zelenika za računstvo in gospodarstvo je trajal od 17. oktobra do 30. januarja 1936. Tečaj za slovensko stenografijo je trajal od 18. oktobra 1935 do 24. aprila 1936. Poučeval je gosp. Franc Zelenik. Nemščina, višji tečaj profesorja dr. R. Eržena je trajal od 16. oktobra 1935 do 27. maja 1936, nižji tečaj od 17. oktobra 1935 do 28. maja 1936, laščina nižji tečaj od 15. oktobra 1935 do 26. maja 1936, laščina višji tečaj od 14. oktobra 1935 do 25. maja 1936. Obisk je bil ves čas ugoden in je lepo število obiskovalcev vztrajalo do konca. Poročilo se je vzelo na znanje.

Predsednik dr. Fran Windischer je nato opozoril, da je potrebno konstituiranje odbora ter predlagal, da ostanejo v tekočem letu isti funkcionarji. Odbor se je konstituiral takole: tajnik Anton Agnola, njegov namestnik Zvonimir Lukič, blagajnik Josip Krek, njegov namestnik Valter Laurenčič, gospodar Avgust Jurjovec, knjižničar Anton Agnola, redakcijski odsek: načelnik Josip J. Kavčič, člana Evgen Lovšin in Franc Zelenik. Prireditveni odsek: Slavka Bojane, Jelka dr. Bretlova, Ivanka Leskovic, Jurjovec Avgust, Franc Kovač, Josip Krek, Vilko Lampe, Zvonimir Lukič, Ignacij Novak, Anton Škrajner, Viktor Šober, Anton Verbič. Ostali odbor: Franc Dolničar, Roman Golob, Ivan Jeras, Josip J. Kavčič, Ciril Korošec, Janko Krek, dr. Rudolf Marn, Slavko Mirtič, Ivan Orel, dr. Ivan Pless, Drago Rak, Ivo Samec, Karol Seljak in Ivan Widmayer.

Sledilo je poročilo društvenega blagajnika. Naš dolg pri tiskarni je znašal v začetku leta Din 24.300.—, sedaj pa znaša Din 13.072.— ter je v tem saldu že zapopaden račun za letošnje naše društveno glasilo 4/5 številke. Predsednik je povedal, da je prosil podpore pri banski upravi za učne tečaje in je došla podpora Din 1.500. Po poročilu društvenega blagajnika o položaju F. S., bivšega trg. poslovodje, se je na predlog predsednika sklenilo, da mu je izplačevati do konca tekočega leta dosedanja podporo v iznosu Din 200 mesečno. Nadalje je povedal društveni blagajnik, da je veliko število koledarja še neplačanega, da pa znašajo dosedanja vplačila toliko, da so pokriti stroški in je nekoliko presežka.

Pri raznoterostih je poročal predsednik, da se je informiral na Dunaju osebno glede eventuelnih naprav za absolvente tamošnje gremijalne trgovske šole. Ni pa mogel dobiti podatkov, ki bi mogli služiti našemu društvu za vodilo. Šola skrbi za pouk in se za absolvente po končanem pouku ne briga dalje. O vprašanju trgovskega naraščaja se je vršil daljši razgovor in so odborniki Roman Golob, Franc Kovač, Anton Verbič, Franc Zelenik in podpredsednik Albin Smrkolj navajali, kaj bi bilo ukreniti v tem pogledu. Prihajajo v poštevske športne priredbe, razvedrila v posebnih društvenih prostorih, izleti, podpore za obisk zabavnih in izobraževalnih priredb. Anton Verbič je želel sodelovanja učiteljskega zbora, ki naj bi ob primernih prilikah opozarjal na koristnost in vrednost organizacije v nadaljnjem trgovskem življenju. Podpredsednik Albin Smrkolj je povdarjal važnost, da se mladini v šolskih urah vcepi zavest, da so člani velike trgovske družine. Na predlog Antona Verbiča se je odobril izdatek za knjižno nagrado štirim absolventom. Nato se je vršil razgovor o »Trgovskem Tovarišu«, ki je važna vez za naše vnanje članstvo. Vsi priznavajo zaslužno delo urednikov in visoko kvaliteto društvenega glasila. Franc Zelenik je bil mnenja, da bi za potrebe naših članov na deželi utegnilo biti dobro, ako bi od časa do časa bilo mogoče dobiti članke, ki se pečajo z gospodarsko prakso in z razmerami vsakdanjega trgovskega življenja. Predsednik je opozarjal, da je za tako gradivo jako težko in prosi Franca Zelenika, da bi on, ki je znan dober praktik in člankar, v bodoče prispeval za »Trgovskega Tovariša«, ki bo gotovo rad objavljial tako gradivo. Predsednik dr. Fran Windischer je zaključil sejo ob 1/10. uri zvečer.

Darilo. V počastitev spomina blagopokojnega gospoda Alojzija Lillega sta darovala gospoda Franc Berjak in Viktor Šober Din 500.— v podporni sklad Trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani. Iskrena hvala!